

atento programo

AMERIKA ESPERANTISTO

APRIL, 1921

PILGRIM
NUMBER

OFFICIAL ORGAN OF
THE ESPERANTO ASSOCIATION
OF NORTH AMERICA

AMERIKA ESPERANTISTO

OFFICIAL ORGAN of The Esperanto Association of North America, Inc.

a propaganda organization for the furtherance of the study and use of the
International Auxiliary Language, Esperanto.

Yearly Memberships: Regular \$1.00: Contributing \$3.00: Sustaining \$10.00; Life Members \$100.

CO-EDITORS: NORMAN W. FROST

H. M. SCOTT

MRS. I. M. HORN

CLUB DIRECTORY

This department is conducted solely for the benefit of our organized groups throughout the country. It furnishes a means of keeping in close touch with the work in other cities, for the exchange of ideas and helpful suggestions, and for the formation of valuable friendships in a united field of endeavor.

BERKELEY, CALIF.

Berkeleya Esperanta Rondo.—Classes Monday and Tuesday evenings at 8.00.—Meetings Thursday evenings at 2508 Vine St. Address Vinton Smith, 530 62nd St., Oakland, Calif.

OAKLAND, CALIF.

Oakland Esperanta-Rondo; L. D. Stockton, Bibliotekisto, 420 15th St.

SAN FRANCISCO, CALIF.

San Francisco Esperanto Rondo; meets second Monday eve., 414 Mason St., Santa Clara Hall. F-ino Evelyn M. Rosher, 125a Beulah St. Kalifornia Esperantista Rondaro meets first Tuesday evenings, Room 121 Chronicle Bldg., San Francisco. M. D. Van Sloun, Secy., 946 Central Ave.

MONTREAL, CANADA.

Montreal Esperanto Association meets each Tuesday and Thursday at 8.15 P. M. in Room 13, The Tooke Bldg., Sec., Miss E. Strachan.

Esperanto meetings every Saturday evening at 8 P. M. at 20 Selkirk Ave. ALL are welcome.

TORONTO, CANADA.

The Toronto Esperanto Club meets every Saturday at 7. P. M. at the Friends' Meeting House, cor. Maitland & Jarvis Sts. Sec., E. M. Gundy, 173 Spadina Road.

WASHINGTON, D. C.

La Kabea Esperanta Klubo meets every Wednesday, at 8.30 P. M., at the Thompson School, XIIth and L Sts., N. W.

Kolumbia Esperanto Unuiĝo. Public meeting third Wednesday of each month, 8.30 P. M., XIIth and L Sts., N. W. Free class at 7.30 P. M. every Wednesday, same address.

CHICAGO ILLS.

La Gradata Esperanto-Societo, Dvorak Park. Jaroslav Sobehrad, Sec'y. 1116 W. 19th Place.

La Esp. Oficejo. 1669 Blue Island Ave. Kunvenas 2an kaj 4an sab. ĉiumonate. 19

BOSTON, MASS.

Boston Esp. Soc., 507 Pierce Bldg., Copley Sq. Meets Tues., 7 P.M. Miss A. Patten, Sec.

WORCESTER, MASS.

Worcester County Esperanto Society. Business Institute, every Friday, 8.00 P.M.

PORTLAND, ME.

Portland Esperanto Society, Miss Emma Sanborn, Sec'y, 16 Conant St.

Groups are listed for 12 issues of the magazine, at a cost of only 25 cents for the two-line insertion. Extra lines are 10 cents each additional. The heading,—name of city or town—is inserted free. This matter warrants the immediate attention of every club secretary. Group Charter—\$1.00.

DETROIT, MICH.

Detroit Esperanto Office, 507 Breitmeyer Bldg., open daily. Library at disposal of everybody daily, 7 A.M.-9 P.M., except Tues. and Fri. Classes meet Tues. and Fri., 8.10 P.M.

La Pola Esperanto Asocio, 1507 E. Canfield Ave. B. Lendo, Sek. 3596—29th St.

HEBRON, NEBRASKA.

La Hebrona Grupo kunvenas ĉiun Jaŭdon 8 P.M., 660 Olive Ave., kaj ĉiun Dimanĉon 10 A.M., 500 Olive Ave. Roland Jeffery, Pres., Harry Hogrefe, Vice-Pres.

HOBOKEN, N. J.

"I.O.O.F. Esperanto Club No. 1 of Greater N.Y." meets every Tuesday at 8.30 P.M. in 61 First St., 3rd Floor West. All welcome. Pres., Mrs. M. O. Haugland; Sec'y Wm. Preusse; Instructor, A. Mendelson. Address all communications to the secretary at above address.

NEW YORK CITY, N. Y.

The New York Esperanto Society, Miss L. F. Stoeppler, Sec., 105 West 94th St. The Barĉo, or Esperanto Supper, is held on the third Friday of each month 6.45 P. M. Information from the Secretary.

La dimanĉa kunveno, al kiu ĉiuj estas bonvenaj, okazas je la tria horo, posttagmeze, ĉiun dimanĉon, ĉe la loĝejo de S-ro Joseph Silbernig, 229 East 18th St., Manhattan.

CLEVELAND, OHIO.

La Zamenhofa Klubo; S. Kozminski, Sek., 3406 Meyer Ave.

ERIE, PA.

La Pola Studenta Societo, Prof. E. Bobrowski, ing., St. John Kanty College eldonas ½-jaran ĵurnalon, "La Studento," ĵara abono \$1.00.

PHILADELPHIA, PA.

Phila. Esp. Soc. Miss Marie Knowlan, cor. Sec., 1420 18th St. Meets 4th Fri., Hotel Hanover, 12th and Arch Sts.

Rondeto de Litovaj Esperantistoj, 2833 Livingston St.

Esperanta stelo de Polujo. Sekr., S. Zysk. Kunvenas mardon vespere inter 8-10 h., 507 N. York Ave. 19

PITTSBURGH, PA.

Esperanto Sec., Academy of Science and Art. J. D. Hailman, Sec., 310 S. Lang Ave. Fridays, 8 P. M.

MILWAUKEE, WISC.

Hesperus Esperantists. S-ino B. H. Kerner, Sek., 629 Summit Av., 3d Tuesdays, 8 P.M. 19

Amerika Esperantisto

American Esperantist

WEST NEWTON 65, MASS.

Entered as second-class matter May 15, 1913, at the Postoffice at West Newton Station, Boston, Mass., under the Act of March 3, 1879.

A true translation of the non-English portion of this magazine filed with the Postmaster, Boston, Mass.

Every article in this magazine (unless expressly excepted) may be translated or reprinted without further permission.

One Dollar a Year.

Single Copy Ten Cents.

Po Dudek Respond-Kuponoj aŭ Du Spesmiloj (Oraj) Jare.

Published Monthly by

THE ESPERANTO ASSOCIATION OF NORTH AMERICA

The Esperanto Office, Pierce Bldg., Copley Sq., Boston, Mass., Usono.

Vol. 27

April, 1921

No. 6

E. A. N. A. Congress—July 12th to 16th—Hotel VENDOME

Mornings, business sessions; afternoons, historical excursions.

Tuesday—Committees meet, evening, reception by Boston Club.

Wednesday Eve.—Propaganda Meeting, Boston Public Library.

Thursday—Spertularo Day.

Friday—Banquet in evening.

Saturday—Plymouth, Pageant in evening.

Sunday—Services in a Boston Meeting-house.

(All Esperantists are invited to Barco at Boston Club, April 30, to elaborate this program.)

LATE NEWS

The International Red Cross Congress just held at Geneva, has voted that Esperanto shall be learned by all the national Red Cross societies, for use in their international congresses.

—BE UP TO DATE—

1921 Esperanto Calendar blotters at 2 for 5 c., 100 for \$1.00

Let here be no public writing desk without one!

A Great Time Saver — Good Quality — Best of Propaganda

[Hereafter the wholesale price of this number will be 12 for \$1.00.]

Al la Spirito de la Patroj Pilgrimantaj!
Gov. Coolidge, Plymouth, Dec. 31, 1920

Antaŭ hodiaŭ tricent jarojn la Pilgrimantoj de la "Mayflower" fine alteriĝis ĉe la ŝtonego de Plymouth. Ne nur el la marbordoj de la Malnova Mondo ili venis. Vane oni serĉus tra konataj landkartoj kaj historio por eltrovi devenon ilian. Ili velveturis el la nescieblo.

Inter ili estis malmulte da postsigno de vivaj vantaĵoj. Ili venis ne portante nobelecajn ordenojn. Idoj ili estis, ne de la fortune sed de la malfeliĉeco. Persekutado, ne prefero, ĉi tien ilin kondukis. Tamen, tiu estis persekutado kiu kontentigis iliajn severajn mensojn. Malmulte ili ŝatis titolojn, eĉ malpli la terajn havaĵojn, sed pro ideo ili volus morti.

Mezuritaj per la homaj normoj de ilia epoko, ili estis la malgranduloj de la mondo. Mezuritaj per postaj elfaroj ili estis la potenculoj. Ili venis ŝajne malfortaj kaj persekutitaj, forjetitaj, malŝatataj—malgrava aro, sed vere forta kaj sendependa, potenca aro, kiun la mondo ne meritis, destinita liberigi la homaron. Nenia estro iam sian armeon kondukis al tia venko. La rangon ili ne taksis, tamen de ili homoj elserĉas sian devenon kvazaŭ de reĝa familiaro.

Povoĵ ne homregataj estis aranĝintaj ilian malvolan vojon. Dum ilia surteriĝo, dia gardanto, de stato pli malalta, pli proksima al la naturo ol ili mem, ilin bonvenigis per ilia propra lingvo. Ili venis serĉante nur teran vivlokon, "sed suprenlevis siajn okulojn al la ĉielo, plej kara lando sia," skribis Koloniestro Bradford, "kie Dio estas preparinta urbegon por ili." Sur tiu daŭra fido estas fondita imperio eĉ pli grandioza ol iliaj sonĝoj pri ĉielo mem.

Meze de la soleco ili starigis fajrejon kaj altaron; la hejmon kaj la preĝejon. Ili eltiris siajn vivrimedojn el la tero portante armilojn. Portante armilojn ili are kunvenis por fari adoron al Dio Ĉiopova. Sed ili sin armis por ke ili povu pace serĉi dian gvidadon al virto; ne ke ili povu perforte venki, sed ke ili povu juston fari eĉ kvankam ili pereus.

Kia kreskado materia kaj spirita, alvenis al tiu areto dum tricent jaroj, tion la tuta mondo bone scias. Neniu simila aro iam tiom grande influis la homaran historion. Civilizacio estas sanktiginta ilian surteriĝejon. Al la Commonwealth de Massachusetts estas konfidita la gardado de tiu sanktejo. Al ni estas veninta la valorega heredaĵo. Ĝi estos konservata tia kia ĝi estis kreata aŭ ĝi pereos; ne kun monda fiereco, sed kun ĉiela idealismo.

La ŝtonego de Plymouth signas nek komencan nek finon. Ĝi signas malkaŝon de tio kio estas senkomenca kaj senfina, celo brilanta tra la eterneco kun arda lumo, ne malheligita eĉ per homaj neperfektaĵoj, kaj kiel redono, responda celo, de tiuj kiu malkonante, malestimante ĉion alian, ĉi tien velveturis nur por elserĉi vojon por la senmorta animo.

El Union Bulletin tradukis Roger Goodland.

Gov. Coolidge's Tribute to the

Spirit of the Pilgrim Fathers

Three centuries ago today the Pilgrims of the Mayflower made final landing at Plymouth Rock. They came not merely from the shores of the Old World. It will be in vain to search among recorded maps and history for their origin. They sailed up out of the infinite.

There was among them small trace of the vanities of life. They came undecked with orders of nobility. They were not children of fortune but of tribulation. Persecution, not preference, brought them hither. But it was a persecution in which they found a stern satisfaction. They cared little for titles, still less for the goods of this earth, but for an idea they would die.

Measured by the standards of men of their time they were the humble of the earth. Measured by later accomplishments they were the mighty. In appearance weak and persecuted they came, rejected, despised, an insignificant band, in reality strong and independent, a mighty host, of whom the world was not worthy, destined to free mankind. No captain ever led his forces to such a conquest. Oblivious to rank, yet men trace to them their lineage as to a royal house.

Forces not ruled by man had laid their unwilling course. As they landed, a sentinel of Providence, humbler, nearer to nature than themselves, welcomed them in their own tongue. They came seeking an abiding place only on earth, "but lifted up their eyes to heaven, their dearest country," says Governor Bradford, "where God hath prepared for them a city." On that abiding faith has been reared an empire magnificent beyond their dreams of paradise.

Amid the solitude they set up hearthstone and altar; the home and the church. With arms in their hands they wrung from the soil their bread. With arms they gathered in the congregation to worship Almighty God. But they were armed that, in peace, they might seek divine guidance in righteousness, not that they might prevail by force, but that they might do right though they perished.

What an increase, material and spiritual, 300 years has brought that little company is known to all the earth. No like body ever cast so great an influence on human history. Civilization has made of their landing place a shrine. Unto the Commonwealth of Massachusetts has been intrusted the keeping of that shrine. To her has come the precious heritage. It will be kept as it was created, or it will perish, not with earthly pride, but with a heavenly vision.

Plymouth Rock does not mark a beginning or an end. It marks a revelation of that which is without beginning and without end, a purpose, shining through eternity with a resplendent light, undimmed even by the imperfections of men, and a response, an answering purpose from those who, oblivious, disdainful of all else, sailed hither seeking only for an avenue for the immortal soul.

LA PRAPATROJ PILGRIMAJ

afable tralegis E. S. Payson

ANTAŬPAROLO

(de N. W. Frost)

Antaŭ tricent jaroj la Pilgrimantoj venis al Norda Ameriko por tie starigi komunumon kie la ŝtato ne regas ekleziajn aferojn. Demokrataj religie, iliaj demokrataj metodoj estis disvastigontaj tra religio kaj ŝtato tra tuta Ameriko.

Antaŭ du cent jaroj estis kreskinta en Anglujo la spirito de ribelado kontraŭ Romo. Wycliffe (Ŭiklif) estis la elparolanto de tiu ribelado; favorata de la reĝo li serĉis rezonojn por la nacipeco de la eklezio. Efektive la demando oni estis longatempe diskutanta, ĉu la nacio aŭ la "Sankta Imperio Roma" devas esti la aŭtoritato pri homaj aferoj, sed ĉe Wycliffe oni diskutis ĉu la papa aŭ la reĝa moŝto rajtas ordoni al la nacia eklezio. Ĉie elserĉante la tekstojn, Wycliffe tradukis anglalingven la sanktajn skribaĵojn, kaj multaj el la tieaj diraĵoj de tiam estiĝis komunaj popoldiraĵoj. La mallatinigitaj vortoj instigis multajn al reformemo. Tamen pasis la reĝa bezono por popola helpo, kaj tiujn tro scivolemajn ordinarulojn oni kondamnis kaj malliberigis kaj mortigis, ĝis preskaŭ ne restas herezano ekster la ŝafaro. Spite tion, oni rememoris post longe ties argumentojn kaj reuzis ilin ĉe la popolo.

Aliaj kaj pli rektaj influoj tendencis al disiĝo de la Roma eklezio. De la unuaj jarcentoj de Kristanismo troviĝis en la Roma imperio personoj kiuj kredas firme en la potenco de la diablo kaj liaj anĝeloj. La doktrinojn ne necesas studi, ili estis elfluo el la dualismo de persa Zoroastrianismo, kiu, kombinita kun Kristanismo kaj aliaj kredaj elementoj, estis nomita Maniĥeismo. El Maniĥeanoj devenis Bogomiloj*, Katarinoj, Patarinoj, ktp., precipe notindaj inter la slavaj popoloj laŭlonge de la Adriata Maro. Tiujn ankaŭ oni formortigis. Post longe aperis Johano Hus en Bohemio; li predikis kontraŭ la aŭtoritato papeca (tiutempe, ĝis 1417, dum longaj jaroj troviĝis du, kelkfoje eĉ tri, rivalaj papoj, kaj gravegaj koncilioj de la tuta ekleziestraro devis kunveni por purigi kaj repacigi la eklezion). Inter aliaj aferoj Hus argumentis kontraŭ enkorpiĝado de Kristo en la Eŭkariston. Hus'on kaj helpanton lian Jerome'on oni bruligis, sed la Bohemoj dum jarcento venkis kaj rebatis la forton de la Sankta Imperio Romana.

La aŭtoritato de la reĝoj tiutempe kreskis tiom ke okazas baraktoj inter ili kaj Romo. Oportunajn helpantojn la reĝoj trovis ĉe la pensuloj. En Hispanio, Ferdinando kaj Isabella enkondukis reformadon de la tiea eklezio. En Italujo Savonarola provis instigi reformadon per revolucio, sed lin oni stangobruligis. Jen aperis la presado de libroj kaj bildoj plenaj de ĉia ideo. Von Hutten kaj Erasmus kaj multaj aliaj pensuloj atakis la "Skoliastojn" per argumento kaj satiro, ankaŭ presigis la Evangelion en la originala greka mem. En Francio Lefevre kaj Farel predikis la antikvan dogmon de Aŭgustino, savadon de infero per kredo (anstataŭ per bonaj agoj), kaj la moŝtaro de la regno favore ilin aŭskultis.

* Vidu Krestanov—Bulgara Lando kaj Popolo—por pli longa priskribo de Bogomilismo.

Luther estis sendube la komencanto de la Reformado. Luther estis germana monaĥo, filo de malnobeluloj; fervora kaj lerta predikisto. Romo, dezirante amasi monon por konstrui grandiozegan urbon, sendis en Germanujon vendantojn de indulgencoj, kiuj malhonorante religion trompis la popolamason. Luther kontraŭpredikis ilin kaj alvokis la papan moŝton, sed ĉi tiu volis silentigi nur la indignan monaĥon. Luther, per tio konvinkita, denoncis la papecon, kaj rapide eltiris novajn dogmojn el la Biblio, kiun li starigas kiel aŭtoritaton sola: kelkaj germanaj ŝtatestroj subtenis lin. La partianoj de Luther ne kontentis resti tiel, multaj por si mem interpretis la sanktajn tekstojn. La mondo estis tumultema; la kamparanaro, sen rajtoj kaj malriĉigita per novaj financa, komerca, kaj porluksa postulaĉoj de la superuloj, sin levis kontraŭ siaj mastroj, petante socian reformadon. Tion Luther kondamnis kaj la nobeluloj sangege subpremis la ribeladon. Religio estu, laŭ li, afero de la regnestroj, ne de la individuo, ne de eksterpatruja papo. Ĉe dogmo Luther grave ŝanĝis la kredon, nur du el la sanktaj oficoj li subtenis, la Eŭhariston kaj baptadon; la ceremonion li plejmulte konservis.

Zvingli, samtempa reformanto en demokrata Svisio, estis pli logika kaj tutkora reformisto. Li argumentis antaŭ la popolo mem kaj denoncis ĉion en la tiama eklezio kiun la Biblio ne klare sankciis. Estis maljuste partopreni ludojn aŭ trinkadojn; oni severe punadis blasfemon kaj ĉiun alian deflankiĝon de la rekta mallarĝa vojo. Oni malpendigis la bildojn, la krucifiksojn, la statuojn el la eklezio, oni bruligis la restaĵojn, silentigis la muzikilojn, surblankigis la pentritajn murojn. Jen, efektive, la spiritaj antaŭuloj de niaj Pilgrimoj.

Calvin daŭrigis kaj disvastigis tra Francio la laboron de Zvingli. Li starigis modelan ŝtaton en Genevo, hierarĥan ŝtaton. El tiu devenis paroĥoj regataj de "sinodoj" (el pastroj) aŭ "presbiteraroj" (el maljunuloj). Oni perforte postulis ĉeestadon je la kultceremonioj, simplecon je vestado, kaj faris krimaj vetludon, dancadon, kaj blasfemon. Herezulon apartan oni bruligis.

Nun ni revenu al la okazantaro en Anglujo mem post la tempo de Wycliffe kaj lia sekvantaro, la "Lollardoj." En la longaj militjaroj "de la Rozoj," la popolamaso neatentis religiajn diskutojn. Oni estis tute bone katolikaj en Anglujo. Nur financa neceso renovigis la movadon kontraŭ la eklezio. Henry VII Tudor estis ŝparema avarulo; per tiel nomitaj "benevolences" (mal)-"bonvolaj donacoj," de la plej riĉaj siaj subuloj, li amasigis kaj lasis al la filo 1,800,000 funtojn. Aŭtokratulo, li malpermesis apelacion al Romo de iu ekleziulo angla. Henry VIII, heredanto kaj sekvanto, estis travivinta la junecon ĉirkaŭata de novpensuloj, sed sur trono li argumente defendis la aŭtoritaton de la papeco. Spite tion li ne amis alian aŭtoritaton ol la sia kaj kiam Katarino de Aragonio, lia edzino, ne naskis al li filon, li serĉis alian patrinon de heredonto sia. Ordinare Romo sufiĉe kompleze akceptis la petojn de reĝoj en tiaj okazoj, sed nun Romo, sin taksinte kaj sin reforminte, ne volis cedi kontraŭ la volo de Katarino, ĉasta reĝido de povega Hispanio. Tamen Anne Boleyn, subtenata de ambiciaj parencoj postulis edziĝon de la reĝo, moŝta amanto sia. Ĉi tiu

ne longe atendis, sed furiozega, forpelis la romajn senditulojn, perfortis juĝon maledzigan de ekleziana juĝantaro, forhakigis la kapojn de kontraŭuloj kaj de tiam edziĝadis laŭvole. La eklezio de Anglio devis timigite obei al tirano. Tamen la reĝo mem malmulte difektis la dogmojn. Henry VIII estis malŝparema, li baldaŭ elspezis la hereditan monsumon, kaj nun serĉis kie trovi alian. La monaĥejoj kaj eklezioj estis la plej riĉaj trezoroj en Anglio kaj multe da ilia riĉaĵo estis luksaĵoj, juveloj, aŭ oro mem, pretaj al rabado. De antaŭ longe la malriĉaj frataroj denunciis tiun hontindan luksecon. Henry ordonis al la monaĥaroj ke ili disigu sin, kaj iliajn landojn, iliajn havaĵojn, li aŭ rabadis aŭ donis al la rabado de siaj subuloj. La popolamaso bruegis pri la afero. Per la "Akto de Supereco," 1534, la angla parlamento transdonis tute la papajn rajtojn al la reĝo. Tamen, Henry VIII malmulte sin ĝenis pri dogmoj.

Inter la popolo vagadis novaĵojn portantaj vojaĝistoj, ili pripaŝolis la novaĵojn de la Protestantoj en Germanujo kaj Francio kaj Svisio. "Ĉu vere la Biblio estis la sola kontrolilo? Ĉu la papo aŭ ĉu tiu tia reĝo estas rajte estra de la Kristanaro? La ideoj venis per presaĵoj eĉ al la malriĉuloj. Jen novaj pensoj por la pensemaj!—danĝeraj pensoj! Tamen, malmultaj volis riski sian savadon per tiuj danĝeraj novaĵoj. Ankaŭ la kapon oni riskus per parolado hereza. Kvankam malmultaj, tamen tiuj "Puritanoj" (Purigemoj) kiuj celis forigon de la romaj restaĵoj, ekzistis obstine. Inter ili, kelkaj, la "Separatistoj," (Apartigemoj) deziris ankaŭ tute forigi la ŝtaton el ekleziaj aferoj.

Je la morto de Henry VIII, lia filo sola, Edward VIa, estis dek-jarulo, kies patrinaj parencoj sukcesis forteni ĉiun povon kaj laŭvole dikti la religion ŝtatan. Unue, regis la duko de Somerset, kiu krevigis la statuojn kaj la bildajn fenestrojn de la preĝejoj kaj eldonis preĝlibron—(eĉ Henry VIII estis ordoninta en ĉiu paroĥejo tradukon de Biblio)—laŭ la luterana penso. Post li la duko de Warwick, favorante la preĝanton John Knox, eldonigis preĝlibron laŭ la Zvinglia penso, permesis la largajn diskutojn de Crammer kaj Latimer, kaj kiam venis la morto al la reĝo, intrigis por starigi sur la tronon Lady Jane Grey. La popolamaso indignis kaj fervore salutis reĝinon Mary, fervoran katolikon, kiu restarigis la modojn de Henry VIII kaj celis reeniri la roman ŝafaron. Ĝis nun la nacio celis nur esti obeema, sed nun venis nova incitilo.

La Reĝino edziĝis kun Filipo de Hispanio—Hispanio, kiu minacas konkeri la tutan mondon, kaj kiu subtenas ĉie la inkvizicion kontraŭ herezuloj, kontraŭ ĉioma herezulo! Oni eĉ vidis la superregemajn hispanajn soldatojn sur la stratoj de Londono, tiujn kiuj nun sangege albatalas la reformulojn de Germanujo. Nun ili paŝegas tra la stratoj de Londono—jen hontinda afero! La reĝino redonis la eklezion al la papo, oni perforte revenigis ĉion al la katolika ŝtato antaŭ Henry VIII, ĉion krom la rabitaj landoj, kiujn tenas fortaj nobeloj; oni komencis stangobruligi la herezajn ĉefojn. Vanaj provoj! Multaj Protestantoj ĉiuspecaj devis forŝteliri al la kontinento; sed la popolamaso oni efektive konvertis al Protestantismo. De tiam estas sensanĝe decidite ke Anglujo ne apartenu al la roma eklezio. Baldaŭ venis novaj kialoj.

Elizabeth, sekvanto de Mary, estis saĝa ŝtatestino. Ŝi revenigis la ceremoniojn de Edward, sed ŝi ne perforte gvidis la nacion, fakte ŝi kompleze sed nevole permesis al la plimulto de la nacio monpuni aŭ mortigi la herezantojn laŭ volo ĝia. Elizabeth celis trankvilecon, ŝi tute ne deziris purigadon de la eklezio, reformadon spiritan de la popolamaso. Eble la nacio, kun sia intereso al la vivkondiĉoj kaj la festoj, la ursoturmentego, la iom malĉastaj pensoj kaj ludoj, baldaŭ estus forgesinta la problemon religian, se ne transmaraj okazoj vivigadis ĝin. Maristoj, ktp., portis terurigajn rakontojn pri la hispana inkvizicio, kaj en apuda Skotlando okazis okjara religia barakto. La partio de la Guise, subtenata de la hispanoj, komencis eksterminadon de la francaj "Hugenotoj" (liganoj protestantaj) kiujn en multegaj urboj oni forpelas, rabadas, kaj mortigas sen kompato. La interŝtata politiko intermiksas kun tiuj militoj. En Nederlando la hispanaj Guberniestroj, kolerigitaj de ekscesoj de Protestantaj Nederlandanaĉoj, pli kaj pli provis subigi la herezon. Efektive ili sukcesis forpeli ĝin ĝis la maro sed tie ĉi la ŝipanoj liberaj sur la akvo sukcese kontraŭstaris la registaron. Filipino sendis la Inkvizicion kaj oni komencis regadon sangegan, sed Alva kaj hispaniaj armeoj ne sukcesis superi la surakvigatajn poldrojn* kaj jarojn post jaroj daŭris la milito feroca. En Francujo samtempe inter la sangegaj militoj okazis la perfida amasbuĉado "S. Bartholomea," kiu kaŭzas tremegon naŭzan al la popolo angla ĉi tiam simpatia al la hugenotoj.

Nur du-tri-foje la afero rekte tuŝis Anglion, ĉe la afero de Maria, reĝino forpelita de Skotlando, kaj ĉe la gravega venko super la Armada, venko kiu malfermis la oceanon Atlantikan al ŝipoj kaj kolonioj. Elizabeth celis pacon kaj pli kaj pli la angloj estis fermentaj la orelojn al la vekrioj de fremdoj kaj serĉantaj amuzon kaj riĉecon.

Eble se la ekonomia stato de Anglio estus restinta kamparana, oni baldaŭ estus reveninta al la fidelaro. Sed tiutempe venis Anglujon pli kaj pli da oro hispana. La nobelulo hispana, riĉiginta per rabado de la nova mondo, revenis al la patrujo por tie vivadi sen laboro per oro sia. Li bezonis konsumaĵojn; la ekstera mondo bezonis la mone-rojn, per industrio kaj komerco serĉis akiri ilin. La fluo de mono estis tre rapida; la monprezoj altiĝis. Prezoj vestaĵa ktp, dekobligis. Jen la kamparano angla plejmulte pagis ĉart-fiksitan sumon ĉiujare. La nobeluloj terposedantaj, nun ĉe luksa kortego, ne povis sufiĉe enspezi laŭ tiuj malnovaj lupagoj; anstataŭe oni forpelis la necedeman farmiston kaj sur la tero malkulturata paŝtis ŝafojn kies lanon oni povas vendadi laŭ novaj prezoj. Eĉ la komunan vilaĝpaŝtejojn ili ĉirkaŭbaris de la vilaĝanoj. La eksfarmisto devis elserĉi novan loĝejon; novan okupon. Ofte li migris al la urboj kaj tie komencis fabriki teksaĵojn. Alvenis el Francujo lertaj hugenotaj ankaŭ flandraj teksistoj, ĝis baldaŭ la lanaĵo de Anglujo estas vaste disvastigata. En la urboj mento renkontis menton, kaj la oftaj malegalaj vivkondiĉoj elvekis pensadon. Oni ne riverencis la aŭtoritaton de reĝo aŭ ekleziestro. Povis sin kaŝi ĉe ili vagantaj herezaj pastroj, novaj doktrinoj. Spite de la ŝtataj persekutadoj disvastiĝis tiaj ideoj nekonformaj al la postulataj dogmoj. Grupoj komencis diskuti kaj klarigi por si mem la Biblion.

* Poldro—kampo sub nivelo de la maro.

OUR PILGRIM FOREFATHERS

Charles Stedman Hanks

(ĉiuj rajtoj rezervitaj)

tradukita kun permeso de N. W. Frost (iom mallongigita)

NASKIĜO DE KONGREGACIISMO

Jam en 1576 oni konis la "Separatistojn" kiel apartan sekton, tion multe efektivigis Robert Browne, unu el la plej progresemaĵ defendantoj de siatempa religia libereco. Ido de riĉa kaj povega familio, kaj diplomito en 1570 de Cambridge, li komencis prediki, "por satigi al sia devo kaj sia konscienco," li diris. De sia legado de la Evangelio li konvinkigis ne nur ke la Kristanismo de Kristo kaj Lia apostolaro estis religio pli simpla ol tiu de la ŝtatrajtgita eklezio, sed ankaŭ ke iu Kristanularo rajtas laŭ sia propra modo propagandi Kristanismon. Enlokiĝinta je Norwich, li komencis viglajn penojn por la Evangeliaj principoj, denove, li kredis, trovitaj de li. Ĉar de tio rezultis persekutoj, Holandon elmigris lia malgranda kongregacio de Norwich. De Holando iris Browne kaj iom da sekvantoj siaj Skotlandon, kiun ili trovas preskaŭ tiom malamika kiom Anglio. Pliposte Browne revenis Anglujon kie oni lin malliberigis dum tempospaco, sekve li ja pacigis sin kun la ŝtata eklezio, ricevis la pastradon de paroĥeta kongregacio, kaj tie restis ĝis morto.

Al tiuj kiuj aniĝis liajn doktrinojn, oni donis la nomon "Brownistoj," kaj pro la problemoj de li traktitaj li estas fondinto de "Kongregaciismo" (Congregationalism). La principojn argumentitajn li estis forte montrinta, ankaŭ li estis petinta la popolon ke ili ne atende esperu ke la civila potenco, aŭ eklezia registaro permesos reformadon, sed mem ekenkonduku ĝin kie ajn ili sin trovas. "La Regado de Dio"—li skribis—"ne po tutaj paroĥoj komencu, sed plibone la plej indaj! Ordoni religion; per potenco starigi eklezion, perforte subigi al la regado eklezia per leĝoj kaj punoj nek al ŝtato nek al eklezio taŭgas." Liajn sagojn plej akrajn li direktis kontraŭ tiuj pastroj kiuj malvolis iel ekpaŝi laŭ propra respondeco sen konsento de la civila registaro.

Al la plimulto de la Puritanoj multaj el liaj doktrinoj ŝajnis tro radikalaj: ĉar ili celis ne forlasi sed resti anoj kaj gvidi la eklezion, ili rigardis timege kaj malaprobante tiun troan radikalon kiu kompreneble malcertigos ilian sukceson kontraŭigante ilin antaŭ la Reĝo.

La broŝuroj de Robert Browne daŭre rondiradis, kaj la Separatistoj nun havis porbatalanton malpli lertan, sed pli fortan je karaktero. Tiu Henry Barrowe, kiu defendos la principojn de Separatismo per la ekstrema argumento, martiriĝo, estis ankaŭ altrangulo. Dum liaj kolegianoj tagoj je Cambridge li diboĉadis, diplomitan lin interesis la juro. Unu dimanĉon veninte kun kamarado li aŭskultis bonekonatan Separatiston, John Greenwood, kiu predikas la doktrinojn de Separatismo; la vortoj aŭditaj tiom impresis Barrowe ke novaj pensoj ektrudas en lia mento. Sindetena nature, tiu ĉi diboĉulo juna, bonekonata en Londono kaj en fremdaj landoj, subite renversis sian vivadon, kaj komencis severecon vivadan kiu vekas la komentadon miran de liaj konatuloj ĉiuj.

Studado de la Evangelio kondukis lin preter la doktrinojn de Robert Browne, kaj baldaŭ li estis senkaŝe vokanta al la principo ke la doktrino de tolerado sekvas logike Separatistmon. Jen nova doktrino kaj la gvidantoj de pensado baldaŭ rimarkis ke en la progreso de popolaj liberecoj estus gravege ke oni disigu la potencon eklezian de la civila aŭtoritato. Pliposte ne longe oni enkarceris Greenwood pro esprimado sia de opinioj Separatistmaj, kaj kiam Barrowe lin vizitas oni ankaŭ malliberigis ĉi tiun eĉ sen arestletero. Tro bone konataj estis lia nomo kaj karaktero ke la oficiroj permesu lin forkuri pro nur teknika malleĝaĵo. Dum kvin jaroj ambaŭ restis en karcero, tamen dum tiu tempo ili sukcesis skribadi multe da verkoj kiujn kaŝe presigis iliaj amikoj. Plene ili sciis sian riskon, sed religiaj konvinkoj estis iĝintaj pli karaj ol vivo, kaj je 1593 ambaŭ atestis tiujn konvinkojn je pendigilo.

Du monatojn post ilia martiriĝo, sammaniere mortis alia bonekonata Separatisto, John Penry, studinto je Cambridge kaj ankaŭ je Oxford. Ĉar la spirita kondiĉo de liaj samlandanoj kimraj flagrigis lian indignon, li akrege estis mallaŭdinta la aliloke loĝantan klerikaron, dirinte ke kleriko kiu neniam predikas ne estas vera pastro de Kristo. Pli poste estis li iĝinta Separatisto; ne nur sentime predikinta siajn kredojn, sed per propra presilo presinta la doktrinojn Separatistmajn. Tiutempe de nekonata ejo senanonce traktadoj komencis aperadi kiuj montras la malrajtaĵojn de la tiutempa Eklezio kaj subpremadoj. Plenaj je personaj aludoj, iliaj malrespektaĵoj estis groteskaj; la skandalojn ekleziajn oni larĝe skizis. Ĉiuj legadis ilin—korteganoj, politikistoj, kaj kamparuloj. La studentoj de la universitato sub la robon ilin kaŝintaj pri ili kaŝe ridegis. Ĉiu portis la subskribon "Martin Marprelate." John Penry oni opiniis la verkanto ĉar oni scias ke li posedas presilon kaj ke li de antaŭ longe disvastigas religian literaturon kiu bruligas kaj brilas. Do dum la episkopoj sekvadas la severan politikon persekutadan por tute forigi malkonsenton, dum ili plenigas la karcerojn per Separatistoj kaj Nekonformantoj—la malliberejo sole estas al ili preta—ili eksciis ke la mondo je ili ridadas. En tiu dilemo ili devis ekzempligi iun, tial Penry mortis per la pendigilo pro alvokado al libero kulta, libera presado. En tiu barakto kontraŭ tiraneco eklezia Barrowe, Greenwood, kaj Penry estis farantaj historion Anglian, kaj je iliaj mortoj sian unuan antaŭenpuŝon ricevis Kongregaciismo.

LA KONGREGACIO JE SCROOBY

La martirado de Barrowe, Greenwood kaj Penry pensigis pli ol unu anglon pri tiu religio kiu faris homojn volantaj per siaj vivoj subteni ĝiajn principojn. Rezultatis ke multaj Puritanoj en Londono kaj la orientaj kaj sudaj graflandoj konvertiĝis al la progresejaj doktrinoj kaj starigis kongregaciojn Separatistajn. Baldaŭ poste la Separatistoj en Norda Anglio organizis sin kaj je 1605 oni starigis kongregacion en Gainsborough, tiama centro de forta tiea partio Puritana. Ĉi tie deĵorataj de John Smith, diplomito de Cambridge kaj genia predikisto, diservoj okazis en halo de la biendomo de William Hickman, kies edzino estas entusia Separatisto. Sekve, en 1606 verŝajne, pro persekutado, forkuris John Smith kaj kongregacio lia al Holando, kie oni elmartelas liberecon civilan kaj religian je tempo kiam aŭdiĝis tiaj sonoj preskaŭ nenie aliloke en Eŭropo. Tiun saman jaron William Brewster, loĝanta en Scrooby, kaj William Bradford de Austerfield, vilaĝeto norde de Scrooby, starigis kongregacion je Scrooby, kunvenantan ĉe Brewster: baldaŭ la kongregacio tiom grandiĝis ke oni devas okazigi la servojn en la apuda stablo. Jen la eklezio, kiu, travivanta ĉiujn persekutadojn, estos praavo de la eklezio kongregaciisma (Congregationalist) kaj tiuj kultantoj de Scrooby estis devenontaj niaj "Pilgrim"-oj, la efektivaj starigontoj de nia respubliko.

Ĉar la domo de Brewster troviĝas je limo de la vilaĝo, apude al la "Granda Vojo," estis speciale taŭga por kaŝaj kunvenoj. Ĝi staris sur bordo de rivereto, estis tiel ĉirkaŭita triflanke per ĉirkaŭfosaĵo ke oni povas atingi ĝin nur per tirponto apud vojo al vilaĝo. La domo apartenis al bieno de la ĉefepiskopo de York. Interne de tiu fosaĵo ankaŭ troviĝis antikva palaco, praava konstruaĵego forlasita kaj rapide ruiniĝanta.

Apud tiu palaco troviĝis la domo en kiu tiutempe loĝas Brewster, pli nova, bonstata konstruaĵo; tiu estis la biendomo nun kiam la palaco ruiniĝas. Dum multaj jaroj oni uzis ĝin kiel unu el la poŝtoŝtupoj registaraj por oficialaj aferoj, kaj, ĉar ĝi staras apud unu el la kvar grandaj ĉefvojoj de la regno, ofte la intendanto konatiĝis kun notinduloj vojaĝantaj pri ŝtataj aferoj. Tie ĉi la patro de Brewster estis estinta ŝtatpoŝtoŝtupo kaj intendanto; tie ĉi nelonge post la surtroniĝo de Reĝino Elizabeth, naskiĝis Brewster, kiu tie ĉi trapasigis la knabecon. Studinte iom da tempo je Cambridge, li ricevis ĉe William Davison reĝina ŝtatsekretario, postenon, kiu irigis lin al Londono, kie li multe vidis la vivadon korteganan. Tie loĝinte, li akompanis Davison je ambasadorado al Holando, oni tiom estimis lian laboron ke brila kariero politika malfermiĝas antaŭ li. Mallonge post la reveno, tamen, Davison malfavoriĝis; Reĝino Elizabeth lin faris propekulo por ke ŝi evitu sian respondecon kiel subskribinto de la mortigmandato de Mary, reĝino skotia. Tio finis la karieron politikan de Brewster, kiu revenas al Scrooby. Post nelonge mortis lia patro, kaj li ricevis la patran poŝtpostenon—postenon kiu lin faris vilaĝa ĉefulo kaj eminentulo de la vilaĝa kongregacio.

William Bradford, kiu aliĝis kun Brewster la Scrooby kongregacion, estis tiam deksepjarulo plijuna po dudektri jaroj ol Brewster. Lia hejmo troviĝis en Austerfield kun unu onklo lia, ĉar lia patro mortis kiam li apenaŭ havas unu jaron, al li lasante sufiĉan heredaĵon. Same kiel la patro la du onkloj de Bradford estis prosperaj farmistoj, sufiĉe eminentaj inter la najbararo, tial Bradford heredis pli ol ordinara kapableco de kampara junulo, ankaŭ kredeble ricevis pli ol la kutima edukado de vilaĝa knabo.

Estris la Scrooby kongregacion Richard Clyfton, severa, patreca homo, kiu per sia pia vivado konvertis multajn al Separatismo. Dum kelkaj jaroj li estis estinta pastro de la vilaĝa preĝejo de Babworth 7 mejlojn sude de Scrooby, sed la postenon estis perdinta, ĉar li rifuzis subskribon al la kanonoj de la eklezio Anglia; tiam senkompate postulatan. Poste li eniris la movadon Separatisman kaj de la Scrooby kongregacio estis ĝia spirita admonanto.

Baldaŭ post la organizo de la kongregacio li trovis kiel kolegon John Robinson, denaskiĝa loĝanto tiuloke, kies nomo fariĝos, pro lia nobla karaktero kaj larĝa intelekto, bonekonata en du kontinentoj. Robinson tiam havis trideksep jarojn; li posedis neordinaran analizo-kapablon ĉe aferoj teologiaj kaj notindan genion ĉe aferoj civilaj. Kiam li lasis kolegon li pastreciĝis en la ŝtata eklezio sed de komenco konsciencie dubis pri la pastraj roboj kaj ceremonioj postulataj. Tiuj duboj fine kaŭzis ke oni malpastrigis lin, kaj rezultate li iĝis pastro de kongregacio je Norwich kie "li gajnis la korojn homajn al si kaj al vero." Pro lia influo post nelonge oni ekskomuniigis Norwich-anojn pro tio ke ili "kunvenas kaj preĝas kun John Robinson, viro riverencata de la tuta urbo pro la Dia Graco en li." Kiam fine oni komencis lin turmenti per monpunoj kaj malliberado, li juĝis pliprofite al la kongregacio ke li fordonu la pastradon. Baldaŭ poste sin organizis la Scrooby kongregacio kaj li aliĝis al tiu ĉar ĝiaj doktrinoj allogis lin kiel pli akordaj kun lia kompreno de la Evangelio ol tiuj de la aliaj kongregacioj Separatistaj.

Kun tiaj estroj estis certe ke la Scrooby-anoj nelonge restos trankvilaj. Antaŭ komenco de tiuj persekutoj, tamen, kreskis inter Bradford kaj Brewster amikeco, kiun en malnova kaj en nova mondo egos la komunaj malfacilaĵoj; la komunaj suferoj. De ambaŭ viroj la spiritoj en nova mondo povege estis impresantaj la popolon usonian. Antaŭ la organizo de la kongregacio Scrooby mortis Reĝino Elizabeth, reĝiĝis James I. Je lia surtroniĝo okcent klerikuloj prezentis al li sian famekonatan "Millenary Petition," petantan ke oni reformigu la eklezian juĝejojn; ke oni formetu la uzadojn superstiĉajn sankciigitaj de la Preĝlibro; ke oni pli severege efektivigu la dimanĉleĝojn; ke oni havu pli da lertaj predikistoj; ke oni formetu surplicon kaj krucadon ĉe la baptado; ke oni uzu la ringon ĉe la edziga ceremonio. Responde diris la reĝo al la episkopoj, "Mi ilin konformigos, aŭ mi turmentos ilin for de la lando,"—kaj unu el liaj episkopoj solene certigis la reĝon ke li tiujn vortojn diris inspirita de la Sankta Spirito.

Sub Episkopo Bancroft oni de tiam ĉasis kaj persekutis nekonformantojn ĉiuloke. Fine, kiam la registaro eksciis ke William Brewster estas Separatisto, oni forigis lian postenon poŝtovicistan, eldonis arestleteron "kontraŭ William Brewster el Scrooby, ĝentilulo, pro Brownismo." El la Scrooby Separatistoj "iujn oni kaptis kaj malliberigis, de aliaj oni tage kaj nokte spionis la domojn; la plejmulto deziris forkuri kaj forlasi domojn kaj okupojn siajn." William Bradford ankaŭ serĉis la reĝaj oficiroj kaj laŭ tradicio unufoje kiam lin serĉis oficiroj, li evitis arestadon kaŝita en kupra kaldronego en kelo ĉe si.

Plejparte la Scrooby-anoj senkompate elĉasataj kaj malesperante pri trankvila vivado en sa patrujo, decidis trans la maron iri Holandon, kie trovas religian liberecon ĉiuj, kaj kien multaj Separatistoj estas forkurintaj el Londono kaj aliaj lokoj. Kvankam estas lando kie ili devos lerni novan lingvon, kie ili devos vivumi* sole per negoco kaj komerco ne konataj al ili farmistoj, "ili volis oferi sian tutan heredaĵon por kontroligi siajn agadojn laŭ sia nova vivadplano."

Post kelkaj nesukcesaj provoj de forkurado po du kaj po tri, oktobron, 1607, decidintaj iri are, ili kaŝe luis ŝipon enŝipigi ilin je Bostono, la havenurbo plej proksima. Oni scias ke la ŝipestro perfidis ilin kiam ĉiuj estis sur ŝipo, ke la aŭtoritatuloj forprenis de ili ilian monon, kaj pliparte ilian havaĵon. Poste oni venigis ilin antaŭ la magistratojn Bostonajn, kiuj tenis ilin unu monaton, sekve enkarcerigis sep gvidantojn inter kiuj Brewster, en la ĉeloj de la antikva Gildhalo ĝis juĝado de pli alta juĝantaro, la aliajn resendis al Scrooby. Pri la juĝigo de tiuj homoj je la supera rondira tribunalo oni nenian registron trovas sed oni scias ke, la sekvantan printempon, kiam ankoraŭ unufojon ili provas forkuri, Brewster kaj la aliaj estas jam revenintaj al Scrooby. Ni do divenu ke ĉar ilia malliberigo faradis konvertojn al ilia kredo, oni juĝis oportune forigi la procesojn kaj liberigi la homojn.

Nun ili devis uzi ekstreman kaŝemon pri la planado iri Holandon—ĉiuj estis pretaj je momenta avizo foriri, kaj kiam holanda ŝipestro de Zeelanda marbordo troviĝas je Hull kiu volas riski enŝipigadon de la patruj-forkurantoj, ili kontraktis kun li ke li transportu ilin. La loko de kiu ili planas ekiri estis dezerta ejo je bordo de la Humber-a rivero, proksima al ties elfluo. Tie la rivero estis preskaŭ kvin mejlojn larĝa, Holando rekte oriente malproksima de tricent mejloj. Tie etendis mil akroj (400Hm²) da firma tero apud kies Grimsby-a flanko troviĝas mallarĝa enirejo pliposte nomota "Mollie Brown's" Golfeto. Tiu loko malapudas Scrooby po 36 mejloj kaj ĝis Thornton Abatejo ekzistis bonstata ŝoseo sen iu urbo preter Gainsborough. Ankaŭ estas profito ke oni povas atingi la lokon per akvo ĉar la rivero "Idle," fluanta tra la herbejo oriente de Scrooby elfluas en la Trent-an 5 mejlojn preter Gainsborough, kaj la Trent-a en la Humber-an, 18 mejlojn antaŭ tiu golfeto.

Ĉar necesas malordinaraj antaŭzorgoj por sin gardi kaŝataj, oni decidis sendi la virinojn kaj infanojn kune kun la portotajn havaĵojn laŭ la rivero dum marŝas la viroj tere. Enregistraĵoj sciigas ke la boato kun virinaro kaj infanaro malbrue ekiris nokte laŭ la Idle kaj ke sekve la viroj ekmarŝis trans kampoj po du kaj po tri ripozantaj de

* vivumi—gajni la rimedojn de vivado.

tagiĝo ĝis ree noktiĝis sufiĉe por sendanĝera marŝado. Tiu irado verŝajne pasigis tri tagojn kaj ĉar, pro tajdo, la boatvojaĝo elspezis ĉirkaŭe la saman tempon, kredeble ĉiuj renkontiĝis je Mollie Brown's Cove la saman tagon.

Tie ĉi la lastan fojon en Anglujo, la prapatroj Pilgrimaj suferis persekuton; kaj, kvankam ĉi tie staras hodiaŭ al ili neniu rememorigilo, je tiu loko Brewster kaj liaj akompanantoj decidis la sorton de la nacio usona. Oni scias ke alvenintaj vane ili atendis la ŝipon kiu portus ilin al Holando, ankaŭ ke kiam venis la nokto la boato kun virinoj kaj infanoj surteriĝis en la golfeto pro la tajda forfluo; ke la ŝipon oni fine vidis venantan laŭ la rivero kaj ke de ĝi oni faligis la ankron kaj sendis al tero la ŝipboaton. Oni scias la sekvajn okazaĵojn ke oni tuj enŝipigis iom da viroj; ke la ŝipboato ekrevenis ankoraŭ por dua ŝarĝo kiam ekvidiĝas infanterio kaj kavalerio sekvataj de najbara popolo alvenantaj trans la montetarojn; ke la ŝipboato tuj reiris al ŝipo, kaj la ŝipestro timante areston levigis ankron kaj forveturis per favora vento por Holando. La virinoj kaj infanoj ankoraŭ en la surteriĝinta boato en la golfeto, vidis, ekveturantajn siajn edzojn, sciis ke ilin mem oni malliberigos. Estis dolorege! Dum la ekscitiĝo kelkaj el la viroj forkuris surtere laŭlonge de la riverbordo, la aliaj restis por helpi kiom ili povas la senhelpajn virinojn.

Jen gravega momento en la vivoj de tiuj! Unufoje antaŭe ili estis provintaj forkuri kaj malsukcesintaj; en tiu superstiĉa epoko ja povis ŝanceli iliaj pensadoj, ĉu, efektive Dio ne malaprobas tiun ĉi barakton ilian kontraŭ la neevitebla. Estis unu el tiaj ŝanceligaj tempoj kiam fortaj spiritoj regas la malfortajn, kaj oni scias ke Robinson kaj Brewster sukcesis instigi al ĉiuj ke ili subtenu la novan persekuton sen subiĝo.

Je Mollie Brown's Cove la estonta historio de Ameriko ŝancelis; tiuj kelkaj horoj apud la Humber estis tiom gravaj en la formado de ties historio kiom la pliposta enŝipiĝo de Delft haveno, la kontrakto signota en kajuto de la Mayflower, aŭ la surteriĝo je Plymouth roko—scenoj ofte pentritaj, sed kompare nur detaloj en la vivado de tiuj. Ni scias kiel finis la tago—ke oni malliberigis ilin kaj donis al ili liberecon nur post rapida transigado de loko al loko; de unu al alia oficisto, el kiuj ĉiu siavice ĝojegis liberiginte sin de ili. De tiu tempo unuj de unu loko, unuj de alia, ĉiuj sukcesis atingi Holandon, tiel fendante la ĉeneron kiu ligis ilin al la pasinteco.

LA KONGREGACIO EN HOLANDO, 1608—1620

Alveninte Holandon tiuj Scrooby elmigrintoj decidis lokigi sin je Amsterdam ĉar tiu estas havenurbo kie ili povas facile trovi okupadon kaj ĉar la partianoj de John Smith kaj aliaj Separatistoj sin ekzilintaj ĉiuj por sama afero tie troviĝas. De tiuj kiuj veturis per la holanda komercŝipo kaj jam tie troviĝas oni eksciis ke la ŝipo apenaŭ forlasis la vidon de Anglujo kiam ventego pelis ĝin malproksimen laŭlonge de la bordo norveguja kie apenaŭ ĝi ne subiris en la ondegma maro kelkfoje. Unufoje eĉ la ŝipestro kaj ŝipanaro malesperiĝis pri savo, sed post dekkvar tagoj fine oni atingis Holandon senmonaj kaj sen alia ol la portata vestaĵo.

Tamen, en la nova vivado kaj ĝuado de paco kun libereco, oni rapide forgesis la estintecon. Aliaj ol religiaj ligiloj ilin nun kunligis ĉar nun ĉiu konas la spiriton de la aliaj kaj memorojn pri la persekutado pro anima libereco oni perdis en la triumfo de sia celado.

Kvankam ili sin trovis en lando kie ili povas kulti libere laŭvole, iliaj vivrimedoj estas malmultegaj, kaj ili devige faris hejmojn en la plej aĉa kvartalo de la urbo. Kelkaj loĝis je piedirejo kvarfutlarĝa (1.3m.) kiu vojas inter Brandesteeg Strato kaj alia strateto larĝa dekdu futojn (4m.) kie loĝas plejmulte la aliaj, strateto per kiu oni atingas Achtenburgwal strato. Antaŭ longe nun estas iliaj hejmoj for, sed restas la sama arĥitekturo holanda; restas la eĥoj mem de tiuj lokoj, malfortaj kaj malproksimaj hodiaŭ rememorigas tiujn urbanajn kun konusaj ĉapeloj, blankaj kolumegoj, ondantaj manikoj, kaj ĝisgenuaj pantalonoj, ĉiam kontentemajn de sia sorto, ĉiam volantaj laborantoj kiel havenportistoj aŭ dungitoj de komercistoj kaj negocistoj.

La Protestanta movado kontraŭ Katolikismo laŭ Romo antaŭ longe surpasis Holandon, kaj dum 1579 kiam Amsterdam alprenis la reformon religion, oni transdonis la preĝejojn katolikajn al partianoj de la nova kredo. En unu tia preĝejo la Brownistoj restantaj en Holando nun kultis kaj pro malkonsentoj kiuj aperis je 1600, kelkaj el tiuj ĉi Brownistoj apartigintaj sin nun kultis en magazeno—ankoraŭ staranta je angulo de la du piedirejoj kie dek jarojn poste ekloĝis la Pilgrimoj. Kun tiuj John Smith kaj liaj alveninte Holandon ligis sin kaj kune kun ili kultis nun la Scrooby-anoj.

La teologiaj opinioj de tiuj ĉi kultantoj ne ankoraŭ firmiĝis kaj diskutoj inter la Brownistoj kaj la Smith-anoj ofte okazis. Arminius Amsterdamulo tiam estis predikanta malkonservemajn doktrinojn je la Lejdena Universitato. Kiam John Smith komencis priparoli similajn doktrinojn la Brownistoj forigis lin kaj lian sekvantaron de la kongregacio. Tiuj ekzilitoj loĝigis sin je Lejden kie influataj de Arminius—tiu post unu jaro mortis—kaj de lia posteulo Episcopius, ili malapartiĝis. La Scrooby-anoj dume kultadis kun la Brownistoj, sed Robinson kaj aliaj prudentuloj el ili baldaŭ eksciis ke Brownismo pli kaj pli aliformiĝis de siaj doktrinoj kaj oni komencis timi enmiksadon religion. Ankaŭ tiamaniere edukitaj en enlandoj vilaĝoj Angliaj, ili ne taŭgis al la vivado de komerca urbo kie kutimoj kaj lingvo estas al ili strangaj. Tial, kiam malriĉeco komencas pli kaj pli ilin premi, oni decidis, post unu jaro en Amsterdam, translokigi sin al universitata urbo Lejden, ĉar en tiu trankvilejo enlanda ili pli probable povas havigi ŝatatan okupadon. Kelkaj, tamen, restis en Amsterdam kun Richard Clyfton, kiu komencis konfidi al malpli demokrata ordo eklezia.

Tiuj kiuj venis Lejdenon enloĝiĝis apud katredalo de S. Petro, antikva roma katolika preĝejo, sed post la reformado holanda reforma. En ĉambro kontraŭa al tiu katredalo ĉi tiuj Separatistoj nun kultis laŭ la simplaj principoj kiujn ilia opinie instruas la Nova Testamento.

Tiom tiuj ĉi nun firmiĝis en la doktrinoj Kongregaciismaj ke ili ne timis deflankiĝon per la dogmoj de Arminius kion jam ili pruvis en la disputado inter Brownistoj kaj John Smith. John Robinson, nuna

gvidanto ilia, estis jam montrinta notindan kapablon kiel direktanto de iliaj aferoj civilaj; pli ol unufoje sukcese defendinte publike la pravecon de ilia kredo, li estas gajninta famon kiel teologo kaj la respekton eĉ de la universitatuloj. La negocistoj Lejdenaj ankaŭ ne malfrue eksciis ke la religio ties faras pacemaj, honestaj, kaj laboremaj urbanoj. Kiam tiuj Separatistoj baldaŭ kreskas al graveco, la bonsukceso de la kolonio ekfamis preter Holando kaj ekaltiris Holandon Separatistojn el ĉiu parto de Anglio.

Dum ilia tiea restado, alvenis multaj kiuj pliposte estiĝos eminentaj en Ameriko. Inter tiuj ĉi Edward Winslow, junulo nelaborista, kiun veturantan en Holando tiom impresis iliaj doktrinoj ke li decidis sidiĝi ĉe ili; ankaŭ Myles Standish, libera soldato, kiu alvenis Nederlandon en la armeo Elizabeth-a. Al Robinson, Brewster, Bradford, kaj tiuj du viroj ŝuldas ne nur granda nacio sed ankaŭ la civilizita mondo ŝuldon neniam repageblan.

Malmulte oni scias pri iliaj jaroj senokazaj en Lejden. Por helpi en la kreskanta laboro de la kongregacio, oni faris William Brewster presbitero; ĉiudimanche kaj dufojojn dum la semajno John Robinson predikis la doktrinojn de ilia kredo en ilia preĝejo apud la domo kie li loĝas. Ili estis venintaj al Holando baldaŭ post la komenco de dekdu jara milithalto inter holandanoj kaj hispanoj—la du tiam plej fortaj marpotencoj de la mondo. Nun kiam preskaŭ finiĝas la militpaŭzo, la registaro holanda komencis viglajn preparojn por la rekomencota milito. Ĉie troviĝis militistoj kun armiloj, kaj kun tiuj militpreparoj eble oni enarmeigos ĉiun fortkorpan viron. Pro tio Robinson kaj la aliaj opiniis ke nun oni devas ne nur submeti sin al la sorto, ĉar se ili disiĝus, la plenumita laboro donus neniun rezulton; kaj eĉ se tiuj ne maltrankviligus ilin, oni poveble, ili timis, persekutos ilin pro ilia religio, se Hispanio konkerus la landon.

Neniuj sciis plibone ol tiuj reformantoj mem ke la mondo ne estas preta akcepti ilian religion. Al tiuj ĉi kies konsciencoj ilin perfortis al fordonado de ĉio por ilia religio, de nenia projekto estis tro danĝera la elprovo. Estis brava plano, tamen, kiun la gvidantoj desegnas kiam ili decidis ke sole en la okcidenta mondo inter popolo neligita al antaŭjuĝoj de la Antikva Mondo povas ili certigi sin pri libereco ĉe kredo religia sia. Kiel poste skribos Bradford—"Esperon grandan havis ili kaj fervoron internan por ke ili starigu ian bonan fundamenton aŭ almenaŭ pretigu iome la vojon al propagado kaj progreso de la Evangelio de la Krista Regno en tiuj malproksimaj mondpartoj, eĉ ja se ili estos nur ŝtupŝtonoj al aliaj por efektivigi tiom grandan laboron." Pro aliaj kaŭzoj ankoraŭ ŝajnis tiu movo dezirinda. Dum la jaroj kiam ili restas en Holando ilia idaro estis submetita al la malpuriga influo de urba vivado. La dimanĉon al ili tiom karan, oni malkaŝe maltrankviligis, milita servo nun tentegis ilian junularon; kaj precipe ili timis ke ilia idaro fine ensorbiĝos per edziĝado kun la holandanoj.

Al la plimulto de tiuj Separatistoj tiu projekto de kolonio stariĝota en okcidenta duonmondo ŝajnis malpraktika, ne nur ĉar aliaj kolonioj tie malsukcesis, sed precipe ĉar mankas al ili la necesa mono por ekipigi vojaĝon. Tamen, venkis la juĝo de la malmultaj, kaj oni

decidis lokigi sin aŭ ĉe la holandanoj en Gujano Sudameriko, aŭ ĉe la angloj en Nordameriko. La libro eldonita en 1596 de Raliegħ kiu entuziasme priskribas Gujanon kiel landon de konstanta somero kie ĉio kreska abundas, efikis sur ili; tamen, post multe da disputado, ili decidis ke ne estas dezirinde vivadi kie la klimato estas tiom varma. Ankaŭ oni timis ke, se ili lokigos sin en Holanda Gujano, la hispanoj povos ilin amasbuĉi same kiel oni amasbuĉis la Hugenotojn en Floridio. Kontraŭe ili scias ke se ili starigos kolonion en Norda Ameriko eble oni persekutados ilin same kiel en Anglio. Ĉar, tamen, multaj opiniis ke la reĝo donos al ili liberecon religian, oni decidis komenci negocadon kun la Virginia Kompanio pri landpeco sufiĉe proksima al la kolonio Virginia por havi helpon kontraŭ danĝero.

Ili estimis sin kiel pilgrimantojn similajn al la krucmilitirantoj al Palestino, kaj "ke, eĉ se oni perdos la vivojn en tiu agado, malgraŭ tio oni povos sin komforti pri ĝi, kaj ilia celado estos honesta;" tial ili sin nomis "Pilgrims" (Pilgrimantoj). Dum dekdu jaroj ili estis vivintaj distance po mallonga veturado de siaj antikvaj hejmoj, kie ili ne devus barakti la malriĉecon; sed tiel ili estis firmigitaj ke neniam ili ŝancelis, kaj ke nun ili estas pretaj al elprovado de la nova projekto. La volonte travivitaj malfacilaĵoj estis ilin preparintaj kontraŭ la Amerika dezerto, kaj ankaŭ estis en ili evoluinta tiun kapablecon por praktika, prudenta, kaj ŝparema laboro sen kiu ilia provo koloniigi estus malsukcesonta.

La Anglia regnero, kiun la sorto destinis ke ili konkeros, jam estis bonekonata lando. Eĉ en 1574 anglaj ŝipoj estis komencintaj ĉiujarajn vojaĝojn al la Malprofundejoj de Newfoundland por fiŝoj kaj en 1588 kvar cent diversnaciaj ŝipoj tie fiŝkaptadis. En 1602 Bartholomew Gosnold starigis nesukcesan kolonion je Kapo Ann. Veturante de tie trans la golfo de Massachusetts li trovis Kapon Cod tiel nomitan de li pro la granda provizo de gado kiun li vidis; sed dum li projektis kolonieton tie oni forlasis lian kolonion je Kapo Ann. En 1603 Martin Pring el Bristol faris negocvojaĝon al tiu regiono, kaj en 1605 Champlain vizitis la Novanglian marbordon. En 1607 sub konduko de George Popham kolonieton oni starigis je elfluo de la rivero Kennebec; tiun pro la severa vintro oni forlasis la sekvantan printempon. En 1609 tiun saman regionon Novanglian vizitis Henry Hudson vojaĝante laŭ vojo al esplorado de la Hudson rivero; kaj en 1614 post dekdu monatoj de trankvila vivado en Anglio Kapitano John Smith antaŭe de la Virginia kolonio, kun du ŝipoj kaj kvar anglaj komercistoj vizitis tiun regionon por negocado. Ankaŭ la francoj starigis kolonion je Quebec; kaj eĉ en 1616 anglaj fiŝsaladejoj kaj peltnegocejoj estis starigitaj je la marbordo de Maine; la insulo "Monhegan" estis bonekonata renkontejo de anglaj fiŝistoj. Dum la sekvantaj du jaroj kelkaj ekspedicioj organiziĝis en Anglujo por esplori tiun marbordon novanglian, el kiuj la plej grava estis tiu de Ŝipestro Dermer, kiu restas en tiu lando preskaŭ tri jarojn, pasigante kelkajn monatojn je la bordo de Kapo Cod kaj esplorante la havenojn de Plymouth kaj Barnstable. Lia esplorado de la Plymouth-haveno nur po ĉirkaŭe unu jaro antaŭdatis la alvenon de la Pilgrimantoj.

Je tiu tempo la komerca kompanio ĉartita de Reĝo James I por koloniigi anglan Nordamerikon sin dividis en du kompaniojn; unu kun Londona ĉefsidejo nomitan "la Kompanio de Suda Virginio," al kiu oni cedis la sudan parton de Norda Ameriko; la alian, nomitan, "la Kompanio de Norda Virginio," kun ĉefsidejo je Plymouth, al kiu oni cedas la teritorion de la latitudo de Nov-Jorko ĝis la kolonieto de Quebec. En la cedo al tiuj ĉi du kompanioj oni kondiĉis ke devos resti cent dezertajn mejlojn da teritorio inter la du.

Estro de la Plymouth Kompanio estis Sir Fernando Gorges, kies firmo estas komencinta kun da kapitalo tro malmulte por elprovadi planojn kiuj necesos tujajn elspezojn, kaj preskaŭ de la komenco ĉi tiu kompanio volis pligrandigi sian enspezon per luado aŭ vendado de eroj el ĝia teritorio. Post mallonga ekzistado tiu Plymouth kompanio, pruvita finance nesukcesa, vendis siajn rajtojn al nova kompanio kies aganta ano estas Gorges. Tiu ĉi nova kompanio nomita, "La Konsilantaro por Nova Anglio," ricevis novembron 1620, reĝan ĉarton al landoj ĉiuj de Long Branch, N. J., ĝis golfo de Chaleur, N. S.

Ja antaŭ tiu tempo sendis la Lejdena kongregacio du el sia anaro, John Carver kaj Robert Cushman, al Londono por negoci kun la Suda Virginia Kompanio pri cedo el ĝia teritorio. Pro la tiama konkursado je koloniigado ili facile akiris promeson de cedaĵo; tamen, de la reĝo ili povis havigi nur lian privatan konsenton al libereco religia sen la aŭtoritateco de reĝa sigelo. Pro tio multaj el la kongregacio hezitis pri la ekentreprenata ekspedicio; tamen oni argumentis ke, eĉ se la reĝan promeson pri religia libereco konfirmigus sigelo tiel vasta kiel planko de domo, li trovus ian vojon malefektivigi sian promeson se tion li dezirus.

Ĉar la plimulto el ili, tamen, opinias ke oni ne ilin maltrankviligos, Carver kaj Cushman oni resendis al Londono por fini la negocon, kaj akiri posedakton al terpeco sub kondiĉoj kiel eble plej favoraj. Plie ili uzu siajn plejajn provadojn interesigi siajn Angliajn amikojn je la entrepreno, por akiri la monon necesan al ekipado de la ekspedicio kaj por allogi Londonajn negocistojn ke ili kunigu sin kun la entrepreno kiel komerca eksperimento.

Dum oni tiel negocadas, la estraro de la Kompanio de Suda Virginio dividiĝis en malamikajn partiojn kaj pro la rezultata konkurso, oni ne povis tiutempe fini la negocon. Kiam aferoj tiel neprogresis en Londono oni komencis negoci kun iuj holandaj komercistoj kiuj posedas negocejon je Manhattan (hodiaŭ New York). El tiuj rezultatis propono al Robinson, ke oni ne nur transportos lian kongregacion al sia negocejo, sed ankaŭ provizos ilin per bestaro, protektos ilin dum ke ili tion bezonos, kaj permesos al la kolonio memregadon ĉe aferoj lokaj. Ŝatita de tiuj kondiĉoj, Robinson petis promeson de protektado de la registaro holanda, kies pretendojn al tiu lando disputas Anglio. Dum negocado kun la holanda registaro, Carver kaj Cushman ricevis de la Londona Kompanio cedaĵon landan, kaj revenis al Lejden kune kun iu Thomas Weston, Londona komercisto, kiu, kune kun sepdek aliaj anglaj komercistoj estas proponintaj pruntedoni la monon necesan por la ekspedicio, ĉar ili esperas multe profiti

de la fiŝado kaj peltnegocado. Laŭ la projekto de Weston, oni formas akcian kompanion kies kapitalon oni dividas en akciojn po dek funtoj; al ĉiu migranto oni donos unu akcion kiel lian porcion de la propraĵo, kaj du tagojn ĉiusemajne por laborado por si mem; fine, je fino de sep jaroj oni dividos la posedaĵojn de la kompanio same kiel ĝiajn enspezojn inter la akciuloj ĉiuj. Ĉar la registaro holanda dume rifuzis kontrakti la necesan protektadon, oni subskribis tiujn ĉi artikolojn de interkonsento. Tiu ĉi asociado kiu kostos al la Pilgrimaj Gepatroj sep jarojn de laboro estis verdire ilia transportpago. La negocadon plenumintaj, Carver kaj Cushman oni resendis al Anglio por preni la proponitan prunton subskribitan de la Londonaj komercistoj. Dume tiuj kiuj estos la unuaj pilgrimantoj komencis vendadi sian propraĵon, por havigi la monon enspezotan en la entreprenon.

Multaj Separatistoj de Anglio nun decidis aligi sin al ili, kaj al unu el tiuj Christopher Martin el Essex, oni petis aranĝadi laŭ neceso kun Carver kaj Cushman. Malfeliĉe, dum oni ordigas tiujn detalojn, iuj el la komercistoj kiuj estas promesintaj partopreni rifuzis esti akciuloj. Por influi ke aliaj ne malpartoprenu, Cushman konsentis kun Weston ke tiun parton de la kontrakto kiu lasas al ĉiu koloniano du labortagojn ĉiusemajne por li mem oni forstreku, kaj ke la tuta laborado apartenu al la kompanio. Dume la Speedwell ŝipeto de 60 tunoj da ŝarĝo, kiun oni aĉetis kaj ekipis en Holando, restis je la kajo en la haveneto de Delft en la rivero Maasa du mejlojn kontraŭflue de Rotterdam; oni intencis ke post la vojaĝo oni uzos ĝin por fiŝkapta boato.

Fine ĉio aranĝiĝis, piloto sendita el Londono por direkti la Speedwell al Anglio alportis leteron de Cushman, kiu diras ke la Mayflower, ŝipo de 183 tunoj estas luita, kaj post kelkaj tagoj ekiros de Londono al Southampton, kie tiuj venantaj el Lejden renkontos ĝin. Pro la malgrandeco de la Speedwell oni elektis nur la plej fortajn pilgrimaj pioniroj, kaj oni decidis ke John Robinson restu kun la plimulto kiu restos en Lejden; ke William Brewster iru kiel estro de sendependa kongregacio en la nova kolonio, ke Bradford, Winslow kaj Standish akompanu lin, kaj ke se sukcesos la eksperimento do la lasataj entreprenos la minacan vojaĝon.

Kiam alproksimiĝas la tempo de foriro de Lejden, multaj alvenis el Amsterdam por adiaŭi tiujn enŝipiĝantojn en entrepreno kies hazardon ĉiu konas, ĉiuj celis kaj doni kaj ricevi kuraĝigon por sia kaŭzo komuna. Tiun tagon someran en aŭgusto, la lastan de ĉi tiuj "Pilgrim"-antoj en Lejden, oni trapasis en sia preĝejeto fervore petante Dian gvidon. Ĝis Delft Haveno estis veturo ok-hora laŭ kanalo, kaj multaj al Lejden alvenintaj por diri lastan "Benu Dio!" nun veturis ĝis Delft Haveno por tie partopreni la finan adiaŭon. Tie ĉi, kiel skribis Winslow, "ili ankoraŭ nin festenis," kaj en la frua mateno sekvanta ĉiuj kunvenis sur la kajo, kie donas John Robinson siajn lastajn admonon kaj benon.

Jen tempo de malĝojo, tamen, kun la doloro troviĝis la scio ke tiuj ĉi pioniroj fordonis amikojn siajn pro sento de devo. Kiam velis el la haveneto kaj laŭ la rivero al maro, larmoj plenigis ĉiun okulon, kaj sur ŝipo kaj sur tero, kaj kiam John Robinson falinta sur la genuojn preĝas kun brakoj etenditaj kaj kun superfluataj okuloj por

ilia savo ĉiu genufleksis ĉirkaŭ li. Eĉ la fremdoj holandaj, altiritaj de scivolemo, ne povis reteni la proprajn larmojn kiam ili rigardas ĉi tiun disiĝon kiu tiom profunde skuas ĉiun koron.

Mallonga estis vojaĝo al Southampton kie la May Flower kun la Separatistoj el Londono kaj iuj laboristoj sendataj de la Londona akciularo atendas. Ĉar en la Speedwell estis troa amaso por vojaĝo trans-Atlantika, multaj el ĝiaj veturantoj transiĝis en la alian ŝipon. Nuntempe oni ne timis persekutadon, ĉar dum iliaj dekdu jaroj en Holando, malakriĝis la religiaj antaŭjuĝoj kontraŭ ili, sed novaj malfacilaĵoj neatendataj ilin kontraŭstaris.

Weston, kiu venis por vidi la foriron, nun insistis ke ĉiu konsentu al la ŝanĝo farita de li kaj Cushman en la kontrakto, kaj, ĉar ili rifuzis tion fari sen la konsento de tiuj en Lejden, li rifuzis doni al ili la cent funtojn necesajn por havigi iliajn vizajn dokumentojn kaj kolere reiris Londonon. Pro ĉi tiu dilemo ili devis vendi la plimulton el siaj butero, oleo, kaj ŝuledero, ankaŭ multaj el la glavoj kaj muskedoj sendataj por uzado en Ameriko, kaj pro tio devis foriri kun ekipaĵo tro malgranda por la vojaĝo aŭ por starigi kolonion. Malmulte ili tiam taksis la gravecon de foriro devige tiom malsufiĉe provizita, tamen, ilia okaza citado de ĝi kiel nur detalo rilate al ilia foriro, konigas al ni la elĉerpitan staton de ilia rimedo.

* * *

LA SIDIĜO JE PLYMOUTH, 1620

Kiam la Pilgrim-antoj foriris de Southampton ili progresis laŭlonge de la suda bordo Anglia. Ni scias ke en ambaŭ ŝipoj multajn la maro malfartigis, kaj ke unu nokton kiam la ŝipestro de la Speedwell diras ke akvo enfluas sian ŝipon, ambaŭ ŝipoj eniris la havenon de Dartmouth por riparado. Post dek tagoj ankoraŭ oni ekiris sed kiam ili trapasis tricent mejlojn de Land's End (landfino) la ŝipestro de la Speedwell anoncis sian ŝipon nemartaŭga kaj ree ambaŭ ŝipoj revenis al Anglio kaj ankre haltigis sin en Plymouth haveno. Oni scias ke la plejmulto el tiuj kiuj alvenis de Londono senkuraĝigita forlasis la vojaĝon, ke aliaj eksciis ke ilia religia inspiriĝo ne sufiĉe fortigis ilin por kontraŭstari la marnaŭzon; kaj ke inter tiuj kiuj lasis la veturadon troviĝis Cushman kaj lia familio. Oni scias ke la nun troŝargita May Flower forveliris sole, septembron la 29an, 1620, transportante, krom la ŝipestron kaj ŝipanaron 34 Separatistojn, 18 edzinojn iliajn, dudek sub-21 jarajn gejunulojn, 19 laboristojn, kaj 3 servistinojn, entute 102 elmigrantojn. Oni scias ke duone trans la Atlantika kelkajn tagojn dum ventego ekvinoksa la ŝipo veliris kun mastaro nuda kaj ke fine ĝi tiom kreviĝis ke ĝi fleksiĝas meze kaj lasas akvon enflui per tiom da krevajoj ke eĉ la maristoj ektimas sed kiam oni firmigis la ferdekon kaj kalfatris la krevajojn, "ili sin lasis al la Dia volo kaj decidis antaŭeniri," kaj ke unu matenon frue, sesdek-ses tagojn post foriro de Anglio, al ĉies ĝojego oni ekvidis Cape Cod (Kapo Gado). Oni scias ke ili preteriris suden ĉar ilia landrajto troviĝas malproksime sude de Kapo Cod; ke ili sin trovis blovataj sur la rompitaĵoj ondojn super la malprofundejoj laŭlonge de la kapo; tamen de ŝippereo savis ilin venteto kiu ekblovas posttagmeze; ke ili

ŝanĝis la vojon kaj veliris al Provincetown Haveno, kiun per venteto ili atingis la proksiman tagon, Sabaton, Nov. 21, kaj ke ankoraŭ savitaj ili "benas la Dion ĉielan kiu ilin transportis trans la vastan furiozan oceanon kaj ilin savis de ĝia ĉiu danĝero kaj mizero."

Laŭ la interkonsento kun la Londona Kompanio la kolonio devas enlokiĝi sin sude de la rivero Hudson sur bordo de aktuala New Jersey aŭ Delaware. Ĉar la ĉarto de la Londona Kompanio ne pritraktis Novanglion, iuj—versajne la laboristoj—komencis anonci la ideon ke oni estas sendependaj de ies aŭtoritato. Por gardi kontraŭ aparta agado ties la gvidantoj decidis starigi regadon. Laŭe tiun tagon mem en la kajuto de la May Flower, kvardekunu el la kvindek tri viroj faris kontrakton memorindan kiel la unuan kontrakton socialan registratan kiu egale rajtigas ĉiun. Sur tiu kontrakto—ke oni subtenos ordon kaj **subigos sin al la decidoj de la plimulto**—baziĝos la leĝoj de la ekkolonio, kaj ĝi estis estonta la fundamento de leĝaroj respublikaj en Ameriko. Pliposte per agado elkonsiderita, tiun kontrakton oni enkorpiĝis en civila regado sur kiu baziĝos la graveco de Ameriko.

"Tiun saman tagon," skribis Winslow, "kiom baldaŭ eble ni surterigis 15 aŭ 16 virojn bone armitajn, kune kun kelkaj por alporti lignon ĉar neniom restas ĉe ni, ankaŭ por observi la teron kaj kiujn ajn enloĝantojn ili eble renkontos." Dimanĉon ĉiu restis surŝipe, kie ili Diservis laŭ kutimo kaj donas dankojn al Li kiu estas ilin portinta sanaj tra tiom da danĝeroj.

Nun rapide alproksimiĝis vintro kaj, ĉar la skorbuto kaj ŝipfebrosin montris en la May Flower, necese estas, oni opiniis, senhezite enlokiĝi. Sed pro la ofte sabla tero oni tute ne povis koloniigi ĉi tiun lokon. Ili sciis, tamen, ke ie apude Ŝipestro Martin Pring, negocadanta en 1603, laŭlonge de la marbordo de Massachusetts, restis ankrite dum kelkaj monatoj, kie li trovis bonan havenon kaj teron frukto-donan. Tial, se en malmultaj tagoj sekvontaj ne troviĝus loko ankoraŭ pli bona, ili decidis enlokiĝi sin tie. London, kiam ili pretigis sin por komenci la serĉadon, Ŝipestro Jones de la May Flower rifuzis velvagi kun sia ŝipo pro tio ke li ne posedas karton de la tiea maro. Konsekvence ili decidis utiligi sian ŝalupon* ŝipeto de 15 tunoj. Kiel skribis Winslow, "ni elŝipigis nian ŝalupon kaj tiris ĝin teren por ripari kaj prepari ĝin ĉar oni devis fortranĉi de ĝi por enmeti ĝin inter la ferdekojn kaj ĝi multe kreviĝis pro ke oni kuŝas en ĝi; kaj tion fari nin longe tenis ĉar trapasas 16 aŭ 17 tagoj ĝis kiam finis la ĉarpentisto." Merkredon, dum oni riparas la boaton, Bradford kun aliaj—"entute 16 bone armitaj viroj, ĉiu portante pafilon, glavon, kaj brustarmilon"—surteriris, sub komandanto Myles Standish, por esplori la landon. Apenaŭ ili surterigis sin kiam, ĉirkaŭirante promontoron ili subite renkontis ses Indianojn ilin alproksimiĝantajn laŭ la sablaro. "Unue oni supozis ilin S-ro Jones la ŝipestro kaj kelkaj siaj, ĉar ĉi tiuj estas surteriĝintaj sed kiam oni scias ilin Indianoj oni marŝe sekvis ilin." La Indianoj sekvataj kuris en la arbaron, kaj Standish kun liaj, esperante de ili iom lerni pri la lando, ilin sekvis tiun tagon tutan, kaj nokte, elektinte tri gardostarantojn por gardi ilin kontraŭ atako, trapasigis la nokton. La sekvantan tagon oni ree sekvis la

* Ŝalupo—boatego kun velo por alporti ŝarĝon de tero al ŝipo.

postsignojn laŭ la sablaro kaj la Indianoj eksciinte sin ankoraŭ persekutataj ree sin ĵetis en la arbaron, kie Standish kaj liaj subuloj ilin sekvante sin perdis en densejoj tiaj ke preskaŭ distiriĝis la armiloj. Tiun posttagmezon la esplorantoj revenis al la okcidenta bordo de la kapo kaj ekbruliginte fajron por sciigi al tiuj surŝipe sian sanon, tranoktis. Dum tiu posttagmezo ili estis ek trovintaj sufiĉe grandan lageton da akvo freŝa; senarbigitan terpecon kie oni plantis maizon; kelkajn tombojn Indianajn; restaĵon de domo, verŝajne konstruita de iu ŝipanaro; kaj feran potegon. Ankaŭ ili estis trovintaj, apude al Pamet rivero, senarbejon kun maiztrunketoj ankoraŭ starantaj; kaj en tertruoj sub amasoj da sablo, kelkajn korbojn plenaj je maizo kiu unuan fojon ili nun vidas. Vendredon forprenante kun ili iom el tiu maizo, ili ĉirkaŭiris laŭ la bordo la hodiaŭan East Havenon, sed nepovante sondi ĉar ne estas al ili boato, ili revenis posttagmeze laŭ la bordo al la May Flower.

Lundon, Dec. 7, la ŝalupon pretigitan, 24 el la viroj ekiris por ankoraŭ esplori la bordon. Ŝipestro Jones kaj naŭ el la maristoj kuniris per la remboato de la ŝipo. Unue oni veliris al East Haveno; tiun oni sondis sed trovis netaŭga por kolonio ĉar ĝi ne havas sufiĉe profundan akvon por ŝipoj. Tie oni tranoktis kaj la proksiman tagon veliris al Pamet rivero, por esplori la lokon kie oni trovis la maizon. Forirante ili kunportis ĉirkaŭ trionkilolitron da maizo kune kun iom da faboj same trovita de ili. Pliposte kiam ili rememoris la okazon kaj rememoras ke tiun posttagmezon mem, venis netravedebla pluvego kiu malebligis la maiztrovadon, ili kredis ke Dia inspiro gvidis ilin tiun tagon. Pro tio ili eĉ pli konvinkiĝis ke en krizoj ili estas sub Lia precipa zorgo.

Tiun posttagmezon Ŝipestro Jones revenis al May Flower per remboato sia, kaj 15 el la aliaj portis la maizon en la ŝalupo. La proksiman matenon reiris la ŝalupo kun aliaj viroj por plie esplori la ĉirkaŭaĵojn de la Pamet rivero, kaj la sekvan tagon, mardon, ĉiuj revenis al la May Flower. Dum tiu vojaĝeto tiom malvarmege estiĝis ke iuj el tiuj kiuj mortis "tie ĉi akiris la originon de siaj mortoj." Dum tiuj du semajnoj oni vidis abundajn balenojn, fokojn kaj gadojn kaj tiom da ketacetoj ke oni pensas pri nomo "Grampus" golfeto por la haveno. Ankaŭ ili vidis la ruinojn de franca fiŝkaptŝipo kiu antaŭ kvar jaroj surteriĝis; ankaŭ iajn dezertajn loĝaĵojn Indianajn; tamen ĉar oni ne trovas bonan havenon nek sufiĉan provizon da freŝa akvo, ili revenis al la May Flower.

Ĉar neĝo nun kovris la teron, oni elvokis virojn kiuj volas ĝisfunde esplori kapon Cod. El la volontuloj, Standish, Carver, Bradford, Winslow, kaj ok aliajn oni elektis; kune kun ili Ŝipestro Jones sendis tri maristojn, du ŝipsubestojn, kaj piloton—entute 18 viroj. Merkredon, Dec. 16, kiam tiuj ekiras, la vetero estis tiom malvarmega ke la ŝprucaĵo de la ŝalupo glaciĝas sur ilia vestaro, kaj, skribis Bradford en sia memorlibro, "iliaj vestoj similis ferajn vestojn." Tiun posttagmezon ili surteriĝis—kie hodiaŭ troviĝas Eastham—kaj, ĉar oni ekvidis Indianojn laŭlonge de la pasita bordo, ili konstruis el trunkoj, flosaĵoj kaj branĉoj pinaj, krudan fortikaĵon. Tiun nokton,

ĉar klare oni povas vidi fumon de tendejo Indiana ne kvin mejlojn for, ili postenis gardostarantojn. La sekvan matenon, dividinte siajn fortojn, iuj veliris laŭlonge de la marbordo en la ŝalupo dum la aliaj esploras la internan landon. Je sunsubiro novan dormlokon oni elektis ne malproksiman de la ripozejo de la antaŭa nokto, je loko hodiaŭ nomata Great Meadows Rivereto, al kiu venis la velboato je la maro plej alta. Ĉi tie ankaŭ ili konstruis portempan fortikaĵon, kaj farinte fajron je la centro, ĉirkaŭ ĝin kuŝis dum la nokto. La sekvan matenon, "post preĝado oni pretigis matenmanĝon kaj, je tagiĝo ŝajnis dezirinde porti la ekipaĵon al la boato," ĉar pro la tajdo necesas irigi la ŝalupon el la rivereto je sunleviĝo. Laŭe ili plimulte prenis la pafilojn kaj demetis ilin sur la bordon kovrante ilin per siaj vestoj por ŝirmi ilin de la roso. Dum oni matenmanĝas en la fortikejo subite ekleviĝis strangaj krioj el la arbaro kaj unu el ili alkuregis, kriante "Homoj! Indianoj! Indianoj!" Nun ĉiu ekscitiĝis, kaj apenaŭ ili ekstaris kiam sagoj flugas inter ili. Du el ili, kiuj ankoraŭ havis siajn pafilojn tuj kuregis al enirejo de la fortikaĵo kaj komencis pafadi je la sovaĝuloj nun venantaj de la arbaro. Dum tiuj du tenas la fortikaĵon la aliaj kuregis al siaj pafiloj sur la sablaro. La Indianoj, opiniantes siajn malamikojn forkurantaj, nun kriegis la venkon, sed post momento la esplorantoj revenis kun siaj pafiloj, kaj tuj ĉiu ekpafadis. Altan malblondan Indianon, la ĉefon, oni trafcelis, kaj kiam ĉirkaŭ li komencas flugi fendaĵoj el la arbo antaŭ li, timigita li kriegis kaj kun la aliaj malaperis.

Dum tiu ekbatalo kelkajn vestojn penditajn sur arbobranĉoj ĉirkaŭ la fortikaĵa enirejo multe truigis sagoj, tamen neniu viro estis trafita. Pro tio troviĝis neniu el ili kiu ne kredas ke la Dia providenco savis ilin ĉiujn.

Tamen ne nun finis la malfacilaĵoj. Ili estis forlasintaj la May Flower post, iliasupoze, la fino de nordorienta urugano, sed, dum ili laŭiris la bordon, ekfalis neĝo, kaj posttagmeze la ventego tiom furioziĝis kaj tiom ondigis la maron ke rompiĝas la direktilo, kaj ili devis direkti per remiloj. Sekve rompiĝis la masto kaj falante apenaŭ ne subakvigis la boaton, kaj dum momento ili sin lasis malesperaj. En tiu dilemo ili remis ĝis la tero, esperantaj ke kun la nuna alta maro oni povas surteriĝi sed la ondegoj estis tiom altaj ke oni ne povas atingi la teron; pro tio ili devis retroiri de la tero. Fine, horojn remintaj, ili sukcesis sin ŝirmi malantaŭ insulo. Estis nun longatempe post noktiĝo, kaj timante alian atakon, ili hezitis pri surteriĝo sed ĉiuj estis tiom lacigitaj de la malvarmego ke la pli bravaj surteriris kaj ekbruligis fajron. Baldaŭ sekvis aliaj, kaj post nelonge ĉiuj dormadis pro tutlaciĝo. Sen scio ili troviĝis je la enirejo de Plymouth haveno—tiel nomita de Kapitano John Smith antaŭ ses jaroj—kaj fine estis atingintaj la longatempe serĉatan ankrejon de ŝipestro Pring en 1603. Tiun insulon ili nomas Clark's Insulo, ĉar Clark, subŝipestro de la May Flower, tiam estras la ŝalupon.

Tiun nokton ŝanĝigis la direkto venta. Matene, kiam suno ekbrilas, plivarmiĝis, kaj dankon doninte al Dio por sia saviĝo, la viroj tro lacigitaj por plua esplorado, trapasigis la tagon sekante siajn vestaĵojn kaj purigante siajn pafilojn. La proksiman tagon, dimanĉon, ili laŭ kutimo Diservis. London, Dec. 11 (laŭ antikva kalkulo) aŭ Dec. 21 (laŭ aktuala kalkulo), sondinte la havenon Plymouth-an kaj trovinte bonan ankrejon, ili surteriĝis per la soleca rondstonego hodiaŭ la famekonata Plymouth Stonego. Jen la historia surteriĝo de la Pilgrimantoj, kaj ankoraŭ oni tenas la rondstonegon kiel memoraĵon de tiuj pioniroj de libereco kiuj helpis formi epokon. Dum la du postaj tagoj oni esploradis la landon, trovis kelkajn malarbitejojn kie la Indianoj plantis maizon; kelkajn riveretojn kaj kelkajn bonegajn akvofontojn. Kion plejmulte ili ŝatas estis monteto apudmara kie oni povos facile konstrui fortikajon kontraŭ atakoj Indianaj, ĉar ĝi super-rigardas kaj havenon kaj teron ĉirkaŭan. Pasigintaj unu semajnon kaj ŝatitaj de la observaĵoj, ili revenis trans la Golfeto de Kapo Cod al haveno Provincetown-a, for po 25 mejloj.

Post du tagoj, Dec. 25. (nova kalkulo), la May Flower veliris por Plymouth haveno, sed kontraŭaj ventoj aperis, kaj la ŝipestro ne kuraĝis boardi inter insuloj kaj landbordo tial la ŝipo restis ankre apud Gurnet promontoro. La proksiman tagon, sabaton, Dec. 26, kun favora vento ili veturis en Plymouth havenon, kie oni ankriĝas "ĉirkaŭ mejlon kaj duonon de" la tero.

La laborego de la May Flower plenumiĝis! Ĝiaj traboj diskreviĝis, ĝiaj veloj "ĉifonitaj de ventegoj multaj kaj reparitaj de maristaj manoj," frapetadis la mastojn!

Kiam tiuj Pilgrim-antoj en Aŭgusto foriris el Lejden ili esperis konstrui siajn loĝejojn antaŭ la malvarmega vetero, sed la prokrastoj kaŭze de la nemartaŭgeco de la Speedwell kaj la uruganoj renkontitaj dum la vojaĝo efikis ke ili alvenas la dezertan bordon de Nova Anglio je tempo kiam oni bezonegas ŝirmejojn.

Ĉar ĉiuj volegis ekstarigi kolonion kiel eble plej baldaŭ, lundon matene oni sendis esplorantaron surteren, kaj oni interkonsentis ke post ties esplorado, ili preĝu por Dia gvido kaj tiam voĉdone decidu ĉu tiu estos la loko por la kolonio. Merkredon, kiam la demando estis decidata, kelkaj deziris lokiĝi en la loko hodiaŭ Kingston, sed tion oni determinis malpraktika ĉar la arbarojn tieajn oni ne povos forigi sufiĉe frue por la plantado. Aliaj proponis Clark's insulon sed oni respondis ke tiu ĉi estas ne nur dense arboplena sed ankaŭ malmulte provizita de akvo. La plimulto, kontraŭe, favoris koloniigo je la hodiaŭa Plymouth. Aldone al ties superecoj topografiaj, tiu loko estis bone provizita de akvo; la maizejoj Indianaj troviĝis pretaj al agronomio; fragujoj abundis kiel ankaŭ la sasafrasujo tiutempe atestimata de Eŭropanoj pro siaj supozataj kuracilecoj. Multnombraj diversspecaj sovaĝaj kortbirdaroj vidiĝis kaj troviĝis je marbordo mitulejoj kaj lamelibrankejoj. Pro tioj oni elektis tiun ĉi lokon kaj tiun posttagmezon 18 el la pli entuziasmaj konstruis sur la sablaro barikadon kie ili tiun nokton dormas. Merkredon Dec. 30, do, estis la tago de la unua daŭra sidiĝo de la Pilgrimaj Prapatroj en la Nova Mondo.

LA KOMENCO DE NOVA ANGLIO

Sabaton, Jan. 2, la pilgrimantoj komencis malembarasigi la teron por siaj domejoj. Dimanĉon, Jan. 3, la gardantaro de dudek viroj lasitaj surtere estis ekscitataj de kriego de nevidataj Indianoj; kvankam oni preparis kontraŭ atako nenio okazis. Lundon, Dec. 25, laŭ malnova kalkulo, estis Kristnaska tago, sed ĉar edikto papa nomis tiun festtago religia ĉiuj Separatistoj denuncis ĝin kiel malkristanisma. Diras la tagnotujo de Bradford, "Neniu viro ripozis la tutan tagon." Krepuske aŭdiĝis alia alarmo pri Indianoj, sed ree nenio okazis. Malgraŭ tio, por povi ĉiatempe sin defendi oni decidis surmeti tuj iliajn kanonojn sur tribuno surmonteta.

Ĉar oni opiniis dezirinde konstrui siajn domojn inter la monteto kaj la maro, oni elmontris straton kun domejoj ambaŭflankaj paralela al la fluo—hodiaŭ Town Brook ("Urbeta Rivereto.") Ĉar ankaŭ oni decidis konstrui nur malmulte da domoj, la popolon oni dividis en deknaŭ grupoj, kaj por lokigi la domojn interne de fostfortikaĵo, la domejoj estis malgrandaj. Ankaŭ oni voĉdonis ke la etendo de ĉiu domejo estu laŭ la nombro da homoj kiu ĝin okupos, kaj ke oni elkalkulu landeron longan de tri vergoj (18 metroj) kaj larĝan de duonvergo (3m.) po ĉiu. Por malhelpi favoradon, oni voĉdonis ke oni elektu la domejojn per sorttiro, kaj ke ĉiu logantaro konstruu sian domon. Antaŭ, tamen, ol oni komencis unu el la domoj oni konstruis magazenon por iliaj havaĵoj. Sekve konstruaĵon kvadratan po 20 futoj (7m.) por uzi kiel kultejon kaj ĝeneralan kunvenejon; ankaŭ oni ekkonstruis sep pajlumotajn domojn el ŝtipoj. Dum oni tiujn konstruas, iuj el la viroj loĝis surŝipe en la May Flower, kaj iuj surtere por gardi la havaĵojn, ĉar oni konstante timas la Indianojn kiujn oni ofte aŭdas en la apudaj arbaroj.

Apenaŭ oni ekkonstruis kiam la ŝipfebro, jam komencinta, disvastiĝas. Estis la ofta tifa febro tiom trovata tiutempe, kaj jen la Pilgrim-antoj devis punpagi pro ke ili portis de Anglujo ne sufiĉan provizon. Por malhelpi la malsanon, oni surterigis la plimulton de la malsanaj kaj metis ilin en la nekomplete konstruitaj domoj. Unutempe nur ses el la tuta kolonio restis sufiĉe sanaj por flegi la aliajn.

Dum tiuj malfacilaĵoj Ŝipestro Jones de la May Flower ofte malĝentilas al ili. Li kelkfoje minacis foriron al Anglujo, kaj kiam li ekscias ke la prokrasto pro la febro malsufiĉigis lian provizon da biero por la vojaĝo, ofte rifuzis donaci iom da ĝi. En tiu epoko, tian rifuzon oni konsideris gravega suferigo, ĉar sen lakto, biero estas la trinkaĵo de ĉiu uzata, pro tio ke Anglujo ne ĝis nun konas teon aŭ kafon.

Al la kolonianoj tiuj du monatoj, januaro kaj februaro, estis tre malkuraĝemigaj. Preskaŭ duono el ilia anaro mortis, kaj kiam oni enterigis ilin en la abrupta monteto hodiaŭ Cole's monteto), oni zorge ebenigis la teron por ke la nombron ne sciu la Indianoj, ĉar ĉi tiuj facile povas amasbuĉi la tiom malfortajn restantojn. Kelkaj el la ŝipoficiroj kaj multaj ŝipanoj ankaŭ mortis, kaj ĉar aliaj restas ankoraŭ malsanaj, la May Flower nesufiĉe homekipita ne povis foriri.

Troviĝis nun nur 53 kolonianoj, inkluzive la virinojn kaj infanojn, tiuj ne estis (kiel hodiaŭ ofte opinias oni) grandaĝuloj, ĉar sole "la

plej junaj kaj plej fortaj” venis trans maron por ekstarigi la kolonion. La meza aĝo de tiuj unuaj almigrantoj, escepte de la geedzoj Brewster-a kaj Carver-a, verŝajne ne superis 25 jarojn.

Nun kvin edzoj restis vidvaj, unu edzino vidvino; ok geedzojn oni estis enterigintaj; kvar infanoj estis perdintaj siajn gepatrojn, tri la patrojn, kaj tri la patrinojn; krom du ĉiu familio estis perdinta anon. Jen la efiko de “la unua malsanado,” kaj nun restis nur 22 viroj, 5 edzinoj, 10 knabinoj, kaj 16 knaboj—kaj el la viroj 12 ne estis komuniĝintaj de la Robinson-a eklezio.

Feb. 24, kunvenis la restantoj en ilia nekompleta kunvenejo, kie la unuan fojon en Ameriko oni praktikas ĉiuviran voĉdonadon. Voĉo de la plimulto elektis John Carver koloniestro kaj Myles Standish soldatestro. Kiajn leĝojn civilajn kaj militajn oni opinias necesaj por regadi la kolonion ili leĝigis. Post ne longe, tamen, iuj el tiuj senditaj de la Londonaj akciuloj ekgrumblis kontraŭ la severaj reguloj sub kiuj oni devas vivadi, kaj pro tio ke la kolonio troviĝas ekster la limoj de la ĉarto, komencis nei la rajton de la aliaj kontroli iliajn agojn.

Unu tagon brave enmarŝis Indiano en la kolonion, dirante balbute anglalingve, “Bonvenon!” Tiu estis viro kun rektaj nigraj haroj, mallongaj antaŭe kaj longaj malantaŭe kaj krom franĝita lumba peltzono nuda; liaj solaj mortigiloj estis arko kaj du sagoj, unu senpinta. Al ili li diris ke li nomiĝas Samoset; ke li estas ĉefo de Monhegan-a gento indiana; ke li lernis iom da angla lingvo de la maristoj kiuj tien venas por fiŝkapti; ke li estas dum ok monatoj sur Kapo Cod je vizito; ke la indiana nomo de ĉi tiea loko estas Patucket (=golfeto); ke antaŭ kvar jaroj la tuta gento Patukset mortis pro pesto; kaj ke nun neniu restas kiu pretendas la teron posedi. Ankaŭ li diris ke Massasoit, ĉefo de la “Ŭampanoag”-oj, kies popolo enhavas 60 bravulojn, estas la ĉefestro (“sejĉem”-ego) de la indianaj triboj sur Kapo Cod; ke ties precipa loĝejo estas Soŭams, 40 mejlojn okcidente (hodiaŭa Warren); kaj ke la “Nauset”-oj, tribuso sudoriente kun 100 bravuloj estas tiuj Indianoj kiuj atakis ilin ĉar Ŝipestro Hunt, alveninte kun la ekspedicio de Kapitano John Smith en 1614, forprenis sep el iliaj bravuloj. La proksiman tagon foriris Samoset, kaj post du tagoj revenis kun kvin altaj fortkorpaj Indianoj el la tribuso de Massasoit kiuj kun si portas da peltaj kastoraj—tiutempe pelti nekonata al la angloj—kiujn ili volas vendi. La kolonianoj, tamen, rifuzis aĉeti, ĉar estas dimanĉe, tial la Indianoj lasante la peltajn foriris, dirante ke ilia Ĉefego Massasoit intencas viziti la kolonion. La sekvantan lundon ankoraŭ venis Samoset, tiufoje kun Squanto (Skŭanto), Indiano kiu pliposte devenos al la kolonianoj supervalora amiko. Squanto estis la sola restanto el la tribuso Patukset-a; li estis unu el tiuj kiujn kaptis Ŝipestro Hunt por vendi en Hispanio sed kiujn oni portis al Londono kie li lernas iomete la anglan, kaj de kie li pliposte revenis kun la ekspedicio de Ŝipestro Dermer. Li estis nun veninta kun Samoset por proklami ke Massasoit vojiras al la kolonio. Post ne longe oni vidis Massasoit kun multenombra gardistaro sia sur la krutaĵo de monteto sude de la vilaĝa rivereto; de tie li sendis al la kolonio peton ke unu el la kolonianoj oni sendu tien por interparoladi. Kvankam oni estimas

tion danĝerega, Winslow volontis por iri. Portante kirason kaj zonarmilojn, tiu ĉi transiris la rivereton je la vadejo kaj grimpinte la monteton (hodiaŭ Watson's), malaperis en amason da Indianoj.

Certigante al Massasoit ke la kolonianoj deziras lin kiel kunliganon, Winslow lin invitis viziti la kolonion por paroladi kun ĉi ties estro pri traktato kiu profitos al ili ambaŭ. Lasante Winslow kiel garantiulon, kaj kunirigante 20 militulojn Massasoit malsupreniris la monteton kaj lin renkontis je la transvadejo Standish kaj Allerton kaj ses aliaj kirasitaj viroj. Tiam oni donis saluton militistan al Massasoit, kaj tion farinte, oni lin kondukis al la domo de renkontado.. Massasoit estis viro je aĝo plej bona, kun severa mieno kaj kun malmulte da vortoj, kaj, montrita ĉian komplezon de la kolonianoj, li kun ili faris traktaton interkonsentante ke neniu partio ekmilitu la alian, kaj, ĉe iu komploto Indiana kontraŭ unu el ili, ke la alia devas helpi ĉiel eble. Estis ankaŭ konsentate ke oni estimu la terpecon, kiun antikve okupadis la estinta tribuso Patukset-a, la tero de la kolonianoj. Tiu memorinda traktato elfarita April 1, 1621, asekuris al la kolonianoj vivadon senriskan dum 55 jaroj, kaj estis traktato pli sankte plenumota ol multaj inter nacioj kristanaj.

Pliposte en Aprilo, alvenis la mateno kiam rigardata de tiuj kuragemaj, la ŝipanaro de la May Flower malankrigas. Nenia unu el ili estis petinta ke oni reakceptu lin sur ŝipon; kiam la ŝipo veliras el la haveno, ĉiuj flirtadis adiaŭegon de la supro de la monteto, dum ĝi preterpasas Gurnet promontoron kaj alĝustigas la velaron por Anglujo.

Novanglia civilizacio nun estis efektive komencata. La najbaroj plej proksimaj norde estis la malamikaj francoj, 500 mejlojn malapude en Nova Scotio kaj sude la neamikaj angloj Konformistaj, malapude 500 mejlojn je la James rivero. Oni povas imagi la tiutempan kolonion—la sep pajlunitajn domojn el ŝtipoj laŭlonge de ilia sola strato; la renkontejan domon je suba fino de la strato kie observiĝis iliaj diservoj; la ŝalupon flanke al la kajo kie je la elirejo la rivereto plilarĝiĝas en golfeton; la senarbigitejon kun nigraj trunkradikoj; sur la deklivo sube de la monteto, la enterejon de iliaj 46 kun-anoj je rando de senarbejo; kaj la ses kanonojn sur planko sur la monteto kun apuda krude konstruita observoturo.

Oni scias ke dum aprilo mortis John Carver, kaj ke oni elektis koloniestro William Bradford, ne tute resaniĝintan de la febro, kaj nomis Allerton lia helpanto; ke Squanto nun ekloĝis ĉe ili, kaj montris al ili kie en la urba rivereto oni povas plej facile fiŝkapti. Oni scias ke la sankorpaj viroj tiam laboris en la maizejoj, pretigante la teron por kreskaĵoj kiuj donos al ili manĝaĵon la proksiman vintron; ke la tritikon kaj pizon alportitajn de Anglujo oni sekve plantis kaj pliposte la maizon trovitan en decembro—ĉar Squanto diras al ili ke oni devas tion fari kiam la kverka folio estiĝas granda kiel orelo de kuniklo.

Post vizito de Winslow kaj Hopkins al Massasoit, Hobomok, unu "pinasse" (t.e. konsilanto) de la tribuso de Massasoit, aligis sin al la kolonio kaj sin pruvis ĝis sia morto fidela amiko. Ĉar li estas grandkorpa kaj lia kuraĝo bonekonata de la apudaj Indianoj, oni sendis lin por negocadi ĉe la "Pokaset"-oj, tribuso 14 mejlojn de la maro. Pro

sia amikeco al la angloj Hobomok kaj Skŭanto estis atakataj de tiuj Indianoj, kaj Hobomok forkurinte revenis al la kolonio lasante Skŭanton kaptita. La kolonianoj, informitaj de Hobomok pri kio okazis, tuj sendis Standish kun dekkvar viroj por savi Skŭanton, ĉar ĉiu scias kiel efikus je ĉiu Indiano se tian perfidon oni permesus sen agado. Oni scias ke Standish kaj liaj viroj ĉirkaŭis la indianan vilaĝon kaj ke ilia militema aspekto tiom timigis la Pokaset-ojn ke la Indianoj liberigas Skŭanton kaj promesas estontan konduton bonan. Tiu malprokrasta ago de la kolonianoj, sendi kelke da viroj kontraŭ fortikejo indiana, montris al la Indianoj kun kiaj viroj oni devas kalkuli, kaj ĝi tiom akiris la estimon de ĉiuj la Indianoj de Kapo Cod, ke kelkaj ĉefoj petas al Massasoit ke li faru por ili kunligon kun tiu batalantaro tiom timinda ili sin montris. Rezultatis ke oni multe pli taksas la kolonion tiuregione kaj la kolonianoj, havante nun amikemajn rilatojn kun ĉiuj tribusoj, povas komercadi gajnige per la vendaĵoj portitaj en la May Flower.

Ĉar estus helpo al la kolonio starigi amikecon kun la antikve fortega tribuso "Massachusetts"-a, septembron oni sendis Standish kaj dek el la kolonianoj kun Skŭanto kaj du aliaj Indianoj kiel gvidantoj per la ŝalupo al Massachusetts Golfeto, tiama nomo de la Bostona haveno.

La novaĵo de ilia alveno ilin antaŭeniris. Ili ektrovis kelke da dezertaj tendoj, kaj je unu loko renkontis de Indianinoj kiuj sukcesas decidigi unu bravulon sin aperigi, tamen nur kiam li certigis ke tiuj fremdoj ne alvenis por malutili al li aŭ lia popolo, li do ŝancelanta kaj tremanta pro timo aperis. Ĉar ili ne povis ekscii kie troviĝas la "ina estro", nur ke "Ŝi troviĝas malproksime," ili revenis al la boato, akompanataj de la inoj kiuj deziregante negocadi "vendadas siajn vestojn de siaj dorsoj kaj ligas branĉojn ĉirkaŭ si, sed honteme, ĉar verdire ili estas pli modestaj ol iaj niaj anglinoj." Tiun nokton kun helpa vento kaj plena luno la viroj foriris por Plymouth kiun oni atingos la sekvantan tagmezon.

Ĉi tiu vojaĝo estis la unua registrata esplorado de Bostona Haveno.

Irante kaj venante oni transiris la tutan golfeton, notante ĝian etendegon kaj ĝiajn multajn insulojn. Tial de la raportoj rakontataj de ili je Plymouth ne estas strange ke ĉiuj ne povis ne "deziri ke ili tie lokiĝis."

Dum tiu aŭtuno oni rikoltis la rikolteton, negocadis kun la Indianoj, al si provizis anasajon, meleagraĵon, kaj cervajon por la vintro, kaj fabrikis murŝindojn sendotajn al Anglujo. Ili jam estis komen-cintaj funkcii kiel tute evoluinta ŝtato, elektintaj oficistojn, farante leĝojn, organizante militistaron, starigante negoc-rilatojn kun la Indianoj, kaj traktante traktaton atakan kaj defendan kun la liganoj Indianaj. Je grado malgranda, tiel, ili estis starigintaj komunumon demokratan kaj tiun sukcese evoluigantaj. Ilia maiza rikolto malŝpare repagis al ili por la laboro elspezita, la tritiko alportita de Anglujo iome produktis, kaj kvankam la pizo-rikolto ne sukcesis, ili povis satitaj retrorigardi sian unuan jaron en tiu nova lando.

Por memoriĝi la laboron de la jaro, ili elprenis unu tagon por publika festeno, kaj al sia festeno invitis sian indianan kunliganon Massasoit, kiu alvenas kun naŭdek bataluloj. Tiu festa kunveno de 53 blankaj kolonianoj, inkluzive la virinojn kaj idojn, kun 91 Indianoj iniciatis la Tagon Dankdonadan, unuafoje okazante en Novanglio. Pri tiu festeno dankdona Winslow skribis, "Nun ke nia produkto rikoltiĝis, nia koloniestro sendis kvar virojn por birdaĵo, por ke ni povu laŭ aparta maniero ĝojadi kune post kiam ni kolektis la rezultaton de niaj laboroj. Tiuj kvar dum unu tago mortigis tiom da birdoj ke ĝi satigas la kolonion preskaŭ tutan semajnon. Tiutempe, inter aliaj ludoj ni ekzercadis niajn batalilojn; multe da Indianoj venis inter ni, kaj kun ili ilia reĝa moŝto Massasoit kun ĉirkaŭ 90 viroj kiujn ĉi dum tri tagoj ni distras kaj regalas kaj ili eliris kaj mortigis kvin cervojn, kaj tiujn ili portis al la plantejo kaj donacis al nia estro kaj al la kapitano kaj aliaj."

Nov. 19, la "Bonsorto," ŝipeto de 55 tunoj, neatendate alvenis kun 35 novaj kolonianoj inter kiuj la plej aĝa filo de Brewster; John, frato de Winslow; kaj Robert Cushman. El tiuj novaj venintoj la plimulto estis fortaj malglatuloj, sed malmulte da ili eltaksis la severecon de la entrepreno kiun ili eniras. Ili portis kun ili patenton de la Novanglia Kompanio, elfaritan per la nomo de John Peirce, unu el la Londonaj akciuloj, enhavantan la regionon kie oni troviĝas, sed ili ne kunportis provizon da manĝaĵo. Post du semajnoj foriris la "Bonsorto" al Anglujo, kaj Cushman, kiun sendis la akciularo Londona por esplori la aferojn koloniajn kaj por konsentigi se eble la kolonianojn al la artikolo en la kontrakto rifuzita je Southampton, reiris per ĝi, kunprenante ŝarĝon de ŝindoj, de sasafraso, kaj du okshoftojn de peltoj lutraj kaj kastoraj. La reirantan ŝipon kaptis la francoj tiam militante kontraŭ Anglio, kaj ĝian ŝarĝon konfiskis, sed permesis al la ŝipo kaj homoj en ĝi revoji al Anglujo. Kvankam tiu pionira ŝarĝo de la infana kolonio perdiĝis, pro kio la akciuloj ricevas nenion por ilia unua jaro de penado, la kolonianoj, malgraŭ siaj malкураĝigaĵoj kaj perdego nombra, estis montrintaj ke ili konsciencie laboras por la kompanio.

Ĉar ili devis reekipi la Bonsorton kun manĝaĵo por la revojaĝo, kaj plie devos provizi manĝaĵon al la novaj kolonianoj, oni taksis la restantan provizon kaj trovinte ke ne restas sufiĉe da maizo por ilia provizo ĝis rikoltiĝos la sekva rikolto, oni juĝis necese ke oni disdonu al ĉiu nur po duonporcio. Pro tio ili de nun devis vivsubteni sin grandparte per fiŝaĵo kaj kiom da ĉasaĵo ili povas akiri. Tamen kun tiu nemulta nutraĵo ili senĉese laboradis tra la vintro kun bona sano kaj spirito nelasita.

Unu ekvido kiun ni ricevas de ilia ĉiutaga vivado evidentigas la seriozecon kun kio oni ĉion entreprenis. Estis Kristnasko matene, kaj Bradford kaj la aliaj ekiris laŭkutime al la laboro, kiam la nove alvenintaj rifuzas iri ĉar estas Kristnasko. Aŭskultinte ties kontraŭdirojn, Bradford diris al ili ke, se estas afero de konscienco, oni ne devas labori. Tamen, kiam, revenante tagmeze Bradford eksciis ke tiuj spite de siaj skrupuloj festis la antaŭtagmezon—iuj kun vetoj

MISERERE (Wagnalls) kaj THAIS (France)

La AKROBATO de Nia Sinjorino

BLANCHE, la Virgulino de Lille (Schubin)

La ROZUJO CIUMILJARA (Wagnalls)

MIMI, Rakonto pri la Latina Kvartalo

dum la Milito (Giesy)

Po \$.35.

La unuaj eldonadoj tradukitaj de

S-RO EDWARD S. PAYSON

Prezidanto de la Esperantista Asocio de Norda Ameriko

Aĉetebraj ĉe la Esperanto Office,

Po \$0.35

Pierce Bldg., Copley Sq., Boston, Mass.

POR UNU DOLARO VI RICEVOS

rekomendite senditajn

kvin esperantaj libroj literaturajn eldonitajn en Hungarlando! Ne konitaj en Ameriko! Sendu la monon aŭ ĉekon pri ĝi al Paŭlo Balkanyi, VI Hajos-u. 15 II, Budapest VI.

Hungara Esperanto Servo—kolekto, interŝanĝo, vendo de glumarkoj, afiŝoj, insignoj, kaj ĉiuspecaj esperantaĵoj.

THE WRITER'S MONTHLY

Edited by J. Berg Esenwein

A magazine of real help for those who write. Carolyn Wells says:

"The best magazine of its kind because it is practical."

Single copies 15 cents . . . \$1.50 a year

THE WRITER'S MONTHLY, Dept. A

Springfield, Mass., U. S. A.

ATTENTION! ESPERANTISTS!

The LLANO PUBLICATIONS

record the doings of the Llano Co-operative Colony in Louisiana. This group of co-operators are using Esperanto largely and aim to use it in their every day work. It is probably the only community of its kind. Children are taught Esperanto in the High school course. They are also co-operating in the production and distribution of the necessities of life. They have a beautiful social life in a healthy happy community. Write for literature and ask for a sample copy free.

LLANO CO-OPERATIVE COLONY

Leesville, Louisiana.

—!PROPAGANDA PACKETS!—

1. Primer of Esperanto, O'Connor.—regular list price: \$0.10.
2. Handy Vocabulary, O'Connor. — regular list price: 0.10.
3. Kolomba Premio (or La Mopso de Lia Onklo).
4. One other piece of Esperanto literature (our selection).
5. "Teacher's Number" of A. E.

Together these catalog & \$0.50; we will sell four packets for \$1.00.

The Esperanto Office, Pierce Bldg., Copley Sq., Boston, Mass., Usono.

DEZIRAS KORESPONDI

Four insertions: 25 cents. Announcement consists only of name and full address. Additional matter: 10 c. per line or fraction thereof.

Kvarfoja anonco: 5 poŝtaj respond-kuponoj. Anonco konsistas nur el nomo kaj plena adreso. Plia linio aŭ parto: 2 r. k.

Armand B. Coigne, 193rd Street and Creston Avenue, New York, Usono. Deziras koni personojn interesatajn en int. asocio por psika enketado kiel helpontoj kaj avizantoj. Ne korespondos pri psikismo nek ia temo escepte la asocion, kaj NE RESPONDOS al PK kaj PM kolektantoj.

S-ro Jonas K. Miliauskos, Dideye Vilniaus G-ve, No. 34, Kaunas, Lithuania, Europe.

S-ro Arthur Cummings, 718 Twelfth St., N. W., Canton, O., per P. K. il.

S-ro Vladymir Kosytsin, Siberia, Vladivostok, Russia, dez. kor. I. P. K., interŝanĝas P. M.

S-ro Franz Rohrig, Schlosstr. 6, III, Frankfurt A. M. West, Germanio.

S-ro Hideo Jagi, Dai 3 Kotogakko, Kioto, Japanujo, deziras korespondi per I. P. K. kun ĉiulandanoj.

S-ro Inocene Gross, Houšková 32.1, Plzen, Ĉeĥoslovakio.

S-ro N. Rudnicki. U. E. A. no. 7149, Taškent, Centra Azio, renove korespondadas, tuj respondos.

S-ro Bruno Colivicchi, Volaterra, Italio, P. M., I. P. K.

S-ro Emil Friebe, Residenzstr. 24, I, Dobritz-Dresden, Germanio.

S-ro Albert G. Bruce, 1018 Virginia Ave., Indianapolis, Indiana, Usono.

S-ro Peter Meszaros, Zombor, Jugoslavio.

S-ro C. H. Gibbons, Biblia Kolegio, Boone, Iowa, Usonia.

La
“Cherita
Grand”

2
Longa
56
Colojn
S

Kiel Esperanto, la universala
lingvo, entenas en si ĉiujn el la
plej bonaj elementoj de ĉiuj ling-
voj kaj prezentas novan kaj tute
apartan peron, tiel ankaŭ la
“Cherita Grand,” eltirante el di-
versaj fontoj, montras tre unikan
instrumenton; la plej malgranda
“Grand.”

EMERSON PIANO CO.

[Fondita 1849]

EDWARD S. PAYSON, President

Boston, Mass., Usono